

GEÇMİŞTEN KAÇIŞIN BİR SEMBOLÜ OLAN “LENİNOPAD”IN UKRAYNA VE RUS BASININDA YANKILARI*

Samet YERKÖY**

Öz: Ukrayna’da, 2013-2014 yılları arasındaki Rusya’ya karşı baş gösteren protestolar sonucunda Lenin’in ülke genelindeki anıtlarının yıkılması hem ulusal hem de yerel düzlemde önemli bir yankı uyandırmıştır. Sovyetler Birliği’nin dağılması ve komünizmin çöküşünün ardından Putin’in Velikorus şovenizmi, Ukrayna’ya asker göndermesi ve Kırım’ın ilhakı gibi yaşanan gelişmeler, Ukrayna ulusunun öfkeyle Lenin’in anıtlarını yıkmasına neden olmuştur. Bu fenomen, “Leninopad” ya da “Lenin’in çöküşü” olarak adlandırılmış ve Ukrayna’daki desovyetizasyonun sembollerinden biri haline gelmiştir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Ukrayna, diğer eski Sovyet cumhuriyetleri arasında kilometre kare başına en yüksek Lenin anıtına sahip ülke olmuştur. Bütün bu anıtlar, 1990’ların başındaki bağımsızlık hareketi sonucunda, 2004 yılı Turuncu Devrim döneminde ve 2014 yılı Onur Devrimi sürecinde üç farklı dalgada devrilmiştir. Makalede, dördüncü dalga olan “Leninopad” döneminde anıtların yıkılmasının ardındaki ideolojik ve politik nedenler incelenmiştir. Milliyetçiliğin yükselişi ve Leninopad fenomeninin Ukrayna’daki desovyetizasyon ve dekomünizasyon süreçlerini nasıl etkilediği anlatılmıştır. Ukrayna ve Rus basınında Leninopad ile ilgili haberler, Van Dijk’in eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

Anahtar kelimeler: Leninopad, Ukrayna, desovyetizasyon, dekomünizasyon, Onur Devrimi.

The “Leninfall”, as Escapism from the Past in the Ukrainian and Russian Press

Abstract: The desecration of Lenin’s monuments throughout Ukraine as a result of the anti-Russian rallies between 2013 and 2014 had significant repercussions on both national and local level. After the breakdown of the Soviet Union and the fall of communism, Putin’s Russian chauvinism, the employment of military in Ukraine and the annexation of Crimea, drove the Ukrainian population to destroy Lenin’s monuments in a fit of rage. The “Leninopad” or “Leninfall” phenomenon has been dubbed one of the icons of de-Sovietization in Ukraine. Of all the former Soviet republics, Ukraine, which gained independence in 1991, was in possession of the most Lenin statues per square kilometer. Following independence in the early 1990s, during the Orange Revolution in 2004 and the Revolution of Dignity in 2014, all of these statues were destroyed in three separate waves. This article analyses the fourth wave of the “Leninfall” period’s

---

* Makale Türü: Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 27.03.2022 - 19.12.2022

** Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora mezunu. Uluslararası Çalışmalar ISCTE - Lizbon Enstitüsü master öğrencisi. E-posta: yerkoysamet@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2682-4986.

ideological and political motivations for destroying the sculptures. It discusses why the de-Sovietization and decommunization processes in Ukraine came to an end, along with the growth of nationalism and the Leninfall phenomenon. Finally, Van Dijk's discourse analysis was applied to the Leninfall news stories published in the Russian and Ukrainian newspapers.

Keywords: Leninfall, Ukraine, de-Sovietization, Decommunization, Revolution of Dignity.

Giriş

Ukraynaca ve Rusçada “Leninopad” kelimesi, “Lenin’in düşüşü” ya da “Lenin’in çöküşü” olarak tercüme edilmekte (Gaydar ve Lyubarets “Гайдар и Любарев”, 2016, s. 28) ve Ukrayna’daki Lenin anıtlarının aşamalı olarak yıkılıp yok edilme dalgasını ifade etmektedir. Ukrayna’da ilk Lenin anıtı, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından yıkılmış ancak 1917 Bolşevik Devrimi idollerinin toplu olarak yıkılması, Euromeydan olayları¹ ve eski Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç’in Ukrayna-Avrupa Ortaklık Anlaşması’nı reddederek Rusya ile daha yakın ilişkiler sürdürmeye çalışması ile yaşanan protestolar sonucunda görevinden alındığı 2013-2014’teki Onur Devrimi sırasında gerçekleşmiştir. Lenin anıtlarının yıkılışı, Ukrayna’nın Sovyet geçmişine sembolik bir veda anlamı taşımıştır (Ploky, 2015, ss. 452-453).

2013 ve 2014’teki Ukrayna krizinin karakteristik tezahürlerinden biri, başta Lenin anıtları olmak üzere Sovyet anıtlarının ülke genelinde yıkılması olmuştur. Modern Ukrayna devletinin topraklarındaki bu anıtların varlığı, yeni ideolojiye meydan okuma olarak algılanmış; Sovyetler Birliği’nin kurucu önderi, Ukrayna halkının “manevi özgürlük eksikliğinin” bir sembolü olarak belirmiş ve Ukrayna’nın kaderine yapılan müdahalenin ana kaynağı olarak düşünülmüştür. Nitekim Ukrayna’nın Sovyet geçmişiyle bağlantısını koparma ihtiyacı ve milliyetçiliğinin yükselişi, 2013-2014 yıllarında doruk noktasına ulaşmıştır.

Ukrayna’da Lenin anıtlarının yıkılması, 1990’da başlamış ve post-Sovyet dönemde bu anıtların yıkılışı aşamalı olarak gerçekleşmiştir. 14 Eylül 1990’da yerel yönetimin isteğiyle Lviv’de yıkılan bronz Lenin anıtı, eritilerek komünist

¹ Euromeydan Olayları: 21 Kasım 2013’te Kiev’deki Bağımsızlık Meydanı’nda büyük protestolarla başlayan Ukrayna’daki gösteri ve sivil ayaklanma hareketleridir. Protestolar, Ukrayna hükümetinin ani kararıyla Avrupa Birliği-Ukrayna Ortaklık Anlaşması’nı imzalamama ve bunun yerine Rusya ve Avrasya Ekonomik Birliği ile daha yakın ilişkiler kurma kararı almasıyla başlamıştır. Ukrayna parlamentosu, ezici bir çoğunlukla AB ile anlaşma yapılmasına onay verirken Rusya, Ukrayna’ya anlaşmayı reddetmesi için baskı yapmıştır. Protestolar, Başkan Viktor Yanukoviç’in istifasıyla genişlemiş ve Euromeydan olayları, 2014 yılında Onur Devrimi’ne yol açmıştır (Shveda ve Park, 2015, ss. 85-86).

baskının kurbanları için bir anıt oluşturma amacıyla kullanılmıştır. Aynı yıl, Ukrayna'nın batı kısmında bulunan İvano-Frankivsk ve Ternopil'de Lenin anıtlarının yıkılışı devam etmiştir. Bununla beraber 1991 yılında Kiev'in merkezinde bulunan ve Ekim Devrimi Meydanı olarak adlandırılan meydan, Bağımsızlık Meydanı olarak değiştirilmiştir. 1990-1992 yılları arasında ülkenin batı bölgesinde bulunan bütün Lenin'e ait anıtların tamamına yakını yıkılmış böylece Leninopad'ın ilk dalgası gerçekleşmiştir.

1917 Bolşevik Devrimi'nin ardından Çarlık otokrasisinden, Rus imparatorlardan ve imparatorluk döneminden kalma semboller ortadan kaldırılmıştır. Leninopad sürecinde de bu durum yaşanmıştır. 1917 yılında devrim döneminde geçmişi sembolize eden ve yıkılan anıtlar, indirilen tabelalar, imparatorluğun çift başlı kartal armaları; Ukrayna'da yeniden tekerrür etmiş ancak bu defa Ukrayna milliyetçiliğinin yükselişi sonucu Rusya Federasyonu'na karşı bir faaliyet olarak gerçekleşmiştir. 1917 Bolşevik Devrimi'nin heyecanıyla ülke geneline dikilen Lenin anıtları, yine aynı heyecanla desovyetizasyon ve dekomünizasyon süreçleriyle bağlantılı olarak yıkılmıştır. Nitekim devrim öncesi anıtların imhası, vandalizm eylemleri olarak başlamış ardından 12 Nisan 1918 yılında Lenin tarafından yayınlanan *Dekret o Pamyatnikah Respubliki* (Cumhuriyet Anıtları Hakkında Kararname) neticesinde ülkedeki “Çarların ve uşaklarının” anıt heykelleri yıkılarak yerine devrimci ruhu taşıyan liderlerin anıtları, ülkenin önemli yerlerine dikilmiştir (Yerköy, 2020, s. 756). 1917 Devrimi'nin önderi ve ana sembolü olan Lenin'in anıtları, o hala hayattayken dikilmeye başlanmış ve ölümüyle beraber Sovyetler Birliği genelinde binlerce anıt dikilmiştir. Lenin'in ölümünün ardından Sovyet lidere adanmış bütün sanat eserleri, “Leniniana” olarak adlandırılmıştır (Kudinov (Кудинов), 2015). Sovyetlerin ayrılmaz bir parçası olan Lenin anıtları, 20. yüzyılın sonlarında Sovyetler Birliği'nin dağılmaya başlamasıyla bağlantılı olarak hasara uğramış ve anıtların yıkılışı için çeşitli yasalar kabul edilmeye başlanmıştır. Lenin anıtları, zamanla Ukrayna'nın egemenliğine yönelik bir saldırıyı sembolize etmeye başlamış ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından rejimin kamusal alanda düşüşünün en keskin işareti olmuştur.

Sovyetler döneminde okullarda, askeri kışlalarda, kamplarda ve işletmelerde eğitim için bulunan “Lenin odaları” kaldırılmış, kurumlarda Lenin'in portrelerinin asılması geleneği terk edilmiş ve son olarak da 2013-2014 yılındaki Onur Devrimi ile Lenin, ülkeden tamamen silinmiştir (Fedinec ve Csernicsko, 2017, ss. 56-57). Makale, iki açıdan katkı sağlamaktadır. Bunlardan ilki, sembollerin politikadaki rolü ve ideolojiyi temsil etmeleri hakkında düşünmek için teorik bir çerçeve sunmaktadır. Siyasi değere sahip olan semboller ve anıtlar, tarih boyunca çatışmalara neden olmuş ve ideolojiler arasındaki güç rekabetini etkilemiştir. İkinci olarak statükonun değiştirilmesi ve karşı devrim hareketleri, bu anıtların yıkılışıyla yakından ilgilidir. İdeoloji

değişimi, geçmişten kalan izlerin silinmesini gerektirmekte ve kolektif hafızanın istenilen doğrultuda inşasını mümkün kılmaktadır. Bu doğrultuda makale, ideolojinin değişimini gözler önüne sermektedir. Makalede, Leninopad sürecinde Lenin ve eski Sovyet liderlerinin anıtlarının yıkılması, Ukrayna ve Rusya basınından örneklerle gözler önüne serilmiştir. Lenin anıtlarının yıkılmasına yönelik Ukrayna ve Rusya basınından seçilen haberler, Teun A. van Dijk'in eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

1. Kitlesele Hareketten Bir Hükümet Politikasına: Leninopad

Kiev'deki Lenin Anıtı'nın yıkıldığı tarih olan 8 Aralık 2013'ten Şubat 2016'ya kadar Ukrayna topraklarında toplam 965 Lenin Anıtı yıkılmıştır. Ukrayna'daki Lenin anıtlarının aktif yıkım süreci de "Leninopad" terimiyle açıklanmıştır (Gaydar ve Lyubarets (Гайдар и Любарец), 2016, s. 28). Ukrayna'nın büyük şehirlerinde, merkezlerde ve meydanlarda protesto hareketinin yandaşları ve muhaliflerin Lenin anıtlarını kaldırması, kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Ukrayna'da yaşanan bu olaylar, Doğu'daki ve Batı'daki nüfusun farklı siyasi görüş benimsemesinden ötürü kamuoyunu ikiye bölmüş; böylece iki tarafın bir görüşe ve siyasi birliğe sahip olmadığı görülmüştür. Ülkenin Avrupa'ya entegre olmak isteyen Batı kısmı, Lenin anıtlarını büyük bir öfkeyle ortadan kaldırırken Rusya yanlısı kesimin bulunduğu Doğu tarafında Sovyet nostaljisi sürdürülmüştür.

Ukrayna'daki dekomünizasyon süreci, 2015 yılında bir devlet politikası halini almıştır. Dekomünizasyon, Ukrayna'nın Sovyetler Birliği'nden ayrıldığı ilk dönemde aşamalı kültürel desovyetizasyon politikalarıyla bağdaştırılmış ve bu süreç, ulusal tarihi anlatının oluşumu ve milliyetçiliğin yükselmesiyle birleşerek resmi bir politika haline gelmiştir. Ülkede yaşanan Euromeydan olayları, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırgan tutumu, Kırım'ın ilhaki ve Donbas'taki çatışmalar; bu sürecin katalizör olayları olarak kabul görmüştür.

Ukrayna'daki tarihsel canlanma ve kolektif belleğin dönüşüm süreçleri, Ukrayna'nın Rusya'nın dayattığı siyasi projelere karşı çıkmasının sonucunda askeri, politik ve ideolojik bir çatışmada sürdürülmektedir. Rusya'nın dayattığı projeler, Ukrayna'yı Rusya'nın siyasi ve ideolojik nüfuzuna geri döndürmeyi amaçlamaktadır. Rusya'nın Ortodoksluk ve "Rus Dünyası" adı altında hem imparatorluk hem de Sovyet ideolojisinin bir karması olarak ortaya çıkan Velikorus ideolojisi, Ukrayna'daki dekomünizasyon çatışmasını körükleyen en önemli unsur halini almaktadır. Söz konusu dekomünizasyon süreci, Ukrayna'nın Sovyet geçmişiyle ideolojik bağı koparmayı amaçlamakta ve post-Sovyet alanda kendi geçmiş vizyonunun gelişimine olanak sağlamaktadır. Dekomünizasyon, Ukrayna'daki tarihsel ve politik bilincin yansımada dekolonizasyon olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dekolonizasyon, Ukrayna'daki desovyetizasyon politikalarının bir sonucu olarak belirlemekte ve

özünde totaliter bir siyasi uygulama olarak komünizmi sert bir şekilde reddetmektedir. Ukraynalılar için siyasi bir ideoloji olan Rus emperyal hegemonyası, Rus Dünyası, Slav birliği, Ortodoks birliği ve Avrasya entegrasyonu gibi kavramlar, büyük bir tehdit teşkil etmektedir. Sovyet Ukrayna’sında komünizasyon, “sovyetizasyon” adı altında Ruslaştırma ile bir tutulmuştur. Dolayısıyla Sovyetler Birliği döneminde Ukrayna’nın koloni haline gelmiş olması fenomeni, dekomünizasyon süreciyle birleşmekte ve dekolonizasyon tartışmalarının başladığı süreçte Ukraynalılar, Rusya’nın emperyal bağlarından kurtularak kendilerini bağımsız bir ulus olarak inşa etmektedir (Ryabçuk (Рябчук), 2016, s. 112).

Günümüzde Ukrayna’nın resmi politikası, Sovyet geçmişinin olumsuz mirasının terk edilmesi ve ulusal bir tarihsel anlatının geliştirilmesi ile revize edilmiştir. Bundan dolayı sosyalist rejime katkı sağlayanların adlarını taşıyan sokak ve şehir isimleri değiştirilmekte, dönemin anıtları yıkılmakta ve kendi ulusal kahramanlarının görsellerini içeren bir anıtlar dizini oluşturulmaktadır. Ulusal hafıza politikası, Ukrayna’nın inşası ve bağımsızlık mücadelesi sürecine dayanmaktadır. Bu hafızanın inşası için yirminci yüzyılın Ukrayna’sında yaşanan bütün olaylar, ulusal bir trajedi olarak tanınan Holodomor,² İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin desteğiyle örgütlenerek milliyetçi ordu olarak kurulan Ukrayna İsyan Ordusu gibi yakın döneme kadar tartışmalı konumunu sürdüren çeşitli fenomenler birleştirilmektedir (Pshenychnykh, 2019, s. 15).

Ukrayna’da dekomünizasyonun kendiliğinden kitlesel bir hareket olarak başlamasının nedenlerinden biri, Euromeydan olayları öncesinde, 2013 yılının başında yaşanan “Anıtlar Savaşı” olmuştur. Orta ve Doğu Ukrayna’da Lenin anıtlarının Ukraynalılar tarafından yıkılmasının ardından ülkede yaşayan Rus milliyetçi muhalifler, ülkenin batı bölgesindeki Ukrayna milliyetçi ve bağımsızlık hareketi liderleri Stepan Bandera’nın ve Roman Şuheviç’in anıtlarını yıkmışlardır (Kobçenko (Кобченко), 2016, ss. 39-41). Bu gelişme, geçmişe sadık ve Sovyet yanlısı olanlarla kendi ulus inşasında Sovyet karşıtlığını benimseyen takipçiler arasında sembolik bir savaş olarak belirmiştir.

Bu bağlamda Lenin anıtlarının tahribatı ve yıkılması, Ukrayna’nın Sovyet geçmişine bir veda niteliği taşımaktadır. “Dünya proletaryasının lideri” figüründe olan Lenin, bu tarihsel figürün ötesine geçerek politize edilmiş ve öfkenin ana hedefi haline gelmiştir. Post-Sovyet dönemin sembolü olan Lenin anıtlarının yıkılması, Ukrayna’nın Sovyet geçmişinden kaçmak isteyişinin yanı

---

² Holodomor: 1932-1933 yıllarında Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ni sarsan, 1933 baharının sonlarında zirveye ulaşan insan yapımı kıtlıktır. Milyonlarca insanın ölümüne neden olan Holodomor, Komünist yönetime isyan edilmesini engellemek için tasarlanmış ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sadece birkaç yıl öncesine kadar Sovyet Hükümeti tarafından reddedilmiştir.

sıra Rusya'nın "Rus Dünyası" ideolojisiyle beraber Sovyet siyasi düzenini yeniden restore etme girişimleri ile emperyal fikrine karşı bir direnişi de temsil etmektedir. Post-Sovyet dönemde yapıbozum hareketinin bir parçası haline gelen Leninopad, Onur Devrimi sırasında güçlenerek hükümet politikası haline gelmeye başlamıştır. Bununla beraber Leninopad sürecinin en etkili katalizörleri; Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik baskıcı tutumu, Kırım'ın Rusya topraklarına katılması ve Rusya'nın ülkenin doğusundaki Lugansk ve Donetsk bölgelerindeki askeri varlığıdır.

2013 yılında Kiev'de ve 2014 yılında Harkov'daki büyük Lenin anıtlarının yıkılması, bir halk ayaklanmasının sonunda gerçekleştirilmiş olsa da Sovyet döneminin sembolik figürlerinin tarihin tozlu sayfalarına karıştırılması niteliği taşımış, söz konusu anıtlar parçalanarak bazı kısımları hatıra objesi halinde satılmış³, bazı parçaları kilo olarak açık artırmayla satışa çıkarılmış⁴, Zaporijya şehrinde aktivistler tarafından Lenin'e Ukrayna'nın geleneksel işlemeli gömleği olan Vişivanka giydirilmiş⁵ ve Odessa'daki Lenin heykeli, Yıldız Savaşları hikayesinin ana karakterlerinden biri olan Darth Vader'e dönüştürülmüştür⁶. Kalan heykel kaideleri; ulusal sembollerle süslenmiş, Ukrayna bayrak renklerine uygun olarak boyanmış, Ukrayna milli şairi Taras Şevçenko'nun anıtlarının dikilmesine zemin hazırlamış ve Euromeydan olaylarında hayatını kaybedenler için yeniden tasarlanmıştır (Matskiv (Мацьків), 2016, s. 72).

Leninopad'ın bir sonraki aşaması, 2015 yılının Nisan ve Mayıs aylarında dekomünizasyon yasalarının kabul edilmesiyle beraber başlamış; bu süreçte Lenin ve diğer Sovyet liderlerinin anıtları, ülke genelinde tahribata uğramıştır. Lenin anıtları yalnızca Rusya'nın eline geçmiş olan Kırım topraklarında ve Sovyet anılarının yoğun olarak sürdürüldüğü Donetsk ve Lugansk bölgelerinde

³ "V internete prodajut časti Harkovskogo Lenina" (В Интернетe продают части Харьковского Ленина), LIGA.net, 09.12.2013. 20.01.2022 tarihinde <https://biz.liga.net/all/it/novosti/v-internete-prodayut-oskolki-pamyatnika-leninu> adresinden erişilmiştir.

⁴ "Povalennogo Lenina prodajut po 50 griven za kilo" (Поваленного Ленина продают по 50 гривен за кило), Vesti (Вести), 10.12.2013. 20.01.2022 tarihinde <https://vesti.ua/kiyv/29078-povalennogo-lenina-prodayut-po-50-griven-za-kilo>, adresinden erişilmiştir.

⁵ "Pamyatnik Leninu v Zaporozhye pereodeli v natsionalnuyu rubahu – vişivanku" (Памятник Ленину в Запорожье переделали в национальную рубашку – вышиванку), Ria Novosti (Риа Новости), 04.10.2014. 20.01.2022 tarihinde <https://ria.ru/20141004/1026903721.html> adresinden erişilmiştir.

⁶ "V Odessa iz pamyatnika Leninu sdelali Darta Beydera" (В Одессе из памятника Ленину сделали Дарта Бейдера), BBC News - Русская Служба, 23.10.2015. 20.01.2022 tarihinde https://www.bbc.com/russian/multimedia/2015/10/151023_darth_vader_odessa, adresinden erişilmiştir.

kalmaya devam etmiştir. Bununla beraber Kırım’da bulunan Sudak kasabasında Rusya’ya tepki olarak yıkılan Lenin anıtı⁷, Kırım’daki Rusya varlığına karşı ideolojik bir mücadelenin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ukrayna’daki “Anıtlar Savaşı”nın siyasi açıdan araçsallaştırılması, tarihsel belleğin ve anıtların bulunduğu yerlerin önemine vurgu yapılarak gerçekleştirilmiştir. Rusya yanlısı grupların bulunduğu ve Rusya’nın siyasi ve ideolojik hegemonyası altında bulunan Doğu Ukrayna’da, Kırım’da ve Simferopol’de Ukrayna İsyân Ordusu’nun kurbanlarının anıtları dikilmiştir. Buna karşılık olarak Ukrayna’da Sovyet kahramanlarının yerini, Ukrayna ulusal kahramanlarının anıtları almıştır. Ukrayna’nın 1991 yılında bağımsızlık ilanı ile başlayan bu süreç, Onur Devrimi’yle beraber daha da yoğunlaşmıştır. Bu nedenle 2016 yılının Mayıs ayında, Ukrayna’nın Poltava şehrinde, Kiev tarafından modern Ukrayna’nın temelini attığına inanılan ve 1709 yılında Poltava Savaşı’nda Ruslara karşı İsveçlilerle ittifak yapan ve post-Sovyet dönemde ulusal kahraman olarak kabul edilen İvan Mazepa’nın anıtı açılmış ve Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko tarafından “ulusal öneme sahip” bir olay olarak nitelendirilmiştir⁸. Bununla beraber 1917 Devrimi’nin 100. yıldönümü, Ukrayna’nın kendi parlamentosunu ve sosyalist cumhuriyetini kurmanın yıldönümü olarak da nitelendirilmiş dolayısıyla Ukrayna devriminin 100. yıldönümü adı altında Birlik Anıtı ve Ukraynalı politikacı Simon Petliura için Kiev’de bir anıt inşa edilmesi kararı alınmıştır⁹. Post-Sovyet Ukrayna’sının inşası için yapılan bütün anıtlar, ulusal uzlaşının bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel bir fenomen olan Leninopad, ülkenin komünizm bağlarından arındırılmasını da beraberinde getirmiş; sokak ve şehirlerin yeniden adlandırılmasını da kapsamıştır. 9 Nisan 2015 yılında Petro Poroşenko, “Ukrayna’da Komünist Rejimin Propaganda Yasağına Dair Kanun” çıkarmış; ülkede komünist rejimi yasaklarken hem komünist sembollerin hem de Nazi sembollerinin yayılmasını engellemiştir¹⁰. Bu yasa sonucunda komünizmi

⁷ “V Sudake razruşili pamyatnik Leninu” (В Судакє разрушили пам’ятник Леніну), Ukrainська Pravda (Українська Правда) 21.10.2016. 20.01.2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/10/21/7124361/> adresinden erişilmiştir.

⁸ “U Poltavi vidkrili pamyatnik getmanu Mazepi” (У Полтаві відкрили пам’ятник гетьману Мазепі), Ukrainська Pravda (Українська Правда), 07.05.2016. 20.01.2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/news/2016/05/7/71107793/> adresinden erişilmiştir.

⁹ “Kabmin pidtrimav postanovu pro pobudovu pamyatnika Petlyuri” (Кабмін підтримав постанову про побудову пам’ятника Петлюри), Ukrainська Pravda (Українська Правда), 26.10.2016. 20.01.2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/news/2016/10/26/7124852/> adresinden erişilmiştir.

¹⁰ “Pro zasudjennya komunističnogo ya natsional-sotsialističnogo (natsistkogo) totalitarnih rejimiv v Ukraini ta zaboronu propagandi ihnoi simvoliki” (Про

sembolize eden anıtlar yıkılmış ve komünistlerden esinlenerek adlandırılmış olan halka açık alanların yeniden isimlendirilme sürecine başlanmıştır (Avakov, 2017, ss. 108-109).

2. Lenin'siz Ukrayna'nın İnşası ve Yeni İdeoloji Arayışı

Lenin anıtlarının Ukrayna genelinde yıkılmasının ilk dalgası, 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde gerçekleşmiştir. Sovyet anıtlarına karşı mücadelenin bir diğer dalgası ise Ukrayna'nın ideolojik politikasında Sovyet mirasının tamamen reddedilmesi ve ulusal semboller olarak yeni figürlerin aranması sürecinin lideri Viktor Yuşçenko'nun devlet başkanlığı sırasında başlamıştır. Yeni ideoloji arayışındaki Ukrayna, Ukrayna İsyân Ordusu liderlerinin ve Holodomor kurbanlarının hatırasını sürdürme eğilimi göstermiş ve böylece 25 Eylül 2008 yılında "Holodomor Kurbanlarını Anma Günü" ile ilgili bir kararname kabul edilmiştir. Bu kararname, 1932-1933 yıllarında Ukrayna'da yaşanan kıtlık olan Holodomor'a neden olanların ve Stalin'in Büyük Terör döneminde siyasi baskıları gerçekleştirenlerin anıtlarının yıkılması ve ayrıca sokak, meydan, park ve caddelerin isimlerinin değiştirilmesini de kapsamıştır. 17 Mayıs 2009'da siyasi baskı kurbanlarının anısına gerçekleştirilen mitingde konuşan Yuşçenko, ülkedeki komünist rejimin tüm anıtlarının yıkılması çağrısında bulunmuştur¹¹. 12 Haziran 2009 yılında, önceki maddeleri de içinde bulunduran "Ukrayna'da 1932-1933 Holodomor Kurbanlarının Anılarını Sürdürmek İçin Ek Önlemler Hakkında" adlı yeni bir kararname yayınlanmıştır¹².

Devletin koruması altında olmaktan çıkan eski Sovyet liderlerinin anıtları, kitlesel olarak yıkılmaya devam etmiştir. Sadece Kiev'de 17'si Lenin'e ait olan toplam 27 Sovyet anıtı yıkılmıştır. Anıtların yıkılmasının ardından Kiev Kent Devlet İdaresi Başkan Yardımcısı Sergey Rudık, şunları söylemiştir: "Vladimir İlyiç Lenin'in Kiev şehri ile hiçbir ilgisi yoktur. Hiçbir zaman Kiev'e gelmemiş,

---

засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки). 21.01.2022 tarihinde <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-viii#Text> adresinden erişilmiştir.

¹¹ "Yuşçenko prizval uniçojit ostavşiesya sovetskie pamyatniki" (Ющенко призвал уничтожить оставшиеся советские памятники), lenta.ru, 17.05.2009. 21.01.2022 tarihinde <https://lenta.ru/news/2009/05/17/destroy/> adresinden erişilmiştir.

¹² "Ukaz Prezidenta Ukraini №432/2009 Pro dodatkovı zahodi şodo vşanuvannya pamyati jertv Golodomoru 1932-1933 rokiv v Ukraini" (Указ Президента України №432/2009 "Про додаткові заходи щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 років в Україні". 21.01.2022 tarihinde <https://www.president.gov.ua/documents/4322009-9064> adresinden erişilmiştir.

hatta hiçbir zaman Kiev’den geçmemiştir”¹³. Nitekim Ukrayna’nın bağımsızlığının ardından son 20 yıllık süreçte, Kiev’de Sovyet liderleri ve Ekim Devrimi onuruna yapılmış olan yaklaşık 70 farklı anıt yıkılmıştır¹⁴.

Yerel yönetimlerin kararları üzerine Lenin anıtlarının yıkılması, başka şehirlerde de gerçekleşmiştir. Sadece 2007-2008 yıllarında Ukrayna genelinde yaklaşık 400 Sovyet anıtı, yasal olarak yıkılmıştır. Bununla beraber, bazı bölgelerde Yuşçenko’nun talimatına uyulmadığı görülmüştür. Özellikle ülkenin doğu bölgesindeki Rus yanlısı taraflar, anıtlara büyük saygı göstermiş ve yıkmaktan kaçınmıştır. Ukrayna’nın milliyetçi örgütleri ise anıt yıkımını vandalizm ve holiganlık olgularıyla birleştirerek eylemlerini sürdürmüştür. 2009 yılının Nisan ayında, Ukrayna’nın Rubijne şehrinde bir anıt boyanmış, havaya uçurulmuş, Simferopol’de ise bir Lenin anıtının başı kesilmeye çalışılmıştır. 1 Haziran 2009 gecesi, Çerkası bölgesinin Kanev şehrinde Lenin’in bir anıtı yakılmıştır¹⁵. 2013-2014 siyasi krizinin başlangıcında, Ukrayna’da toplamda bulunan 2,2 bin Lenin anıtı, Taras Şevçenko anıtlarından dört kat fazla sayıda olmuş; Lenin adını taşıyan cadde ve sokaklar da buna keza baskın konumunu sürdürmüştür (Krinko ve Hlınına (Кринко, Хлынина), 2015, ss. 47-48).

Euromeydan olayları, Ukrayna’daki Sovyet anıtlarına karşı toplum algısını ve hükümet politikasını kökten değiştirmiştir. Kitlesel eylemlerle yıkılan anıtlar hem Ukrayna hem de uluslararası medyada geniş yer bulmuştur. Anıtların yıkımı, Euromeydan olaylarının sembolü haline gelmiştir. Yıkımları, Ukrayna’nın radikal milliyetçi partisi Svoboda üstlenmişse de çok sayıda insanın katılımıyla gerçekleşen yıkımlar, medya tarafından kendiliğinden gelişen olaylar olarak nitelendirilmiştir. Anıtların yıkılışı, SSCB’nin yıkılışının görsel bir tamamlaması halinde lanse edilmiş ve yeni Ukrayna’nın kuruluşu başlamıştır (Liubarets, 2017, ss. 331-332). Bununla beraber Research % Branding Group şirketinin kamuoyu yoklamasına göre Kiev halkının %67’si Lenin anıtının yıkılmasına olumsuz tepki gösterirken %69’u bunu bir vandalizm

---

¹³ “Çernovetskomu predlagayut povalyat pamyatniki Leninu” (Черновецкому пропонують повалит пам’ятники Леніну), Ukrainskaya Pravda (Українська Правда), 16.01.2008. 22.01.2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2008/01/16/4431373/> adresinden erişilmiştir.

¹⁴ “Gde ‘otdihayut’ pamyatniki sovetskim vojdyam” (Где ‘отдыхают’ памятники советским вождям), vgorode.ua, 09.11.2021. 22.01.2022 tarihinde <https://kiev.vgorode.ua/news/sobytyia/145177> adresinden erişilmiştir.

¹⁵ “Pamyatnik Leninu: kak razrusili monumenty ‘vojdu’ v Ukraine (foto) (Пам’ятник Леніну: як розрушили монументи ‘вождю’ в Україні (ФОТО)), news.bigmir.net, 09.11.2013. 22.01.2022 tarihinde <https://news.bigmir.net/ukraine/4606364-pamyatnik-leninu-kak-razrusali-monumenty-vozdju-v-ukraine-foto> adresinden erişildi.

eylemi olarak nitelendirmiştir. Bununla beraber, Euromeydan olaylarının Kiev'deki desteği, ankete göre %67'ye ulaşmıştır¹⁶.

Lenin anıtlarına karşı yapılan yıkım, 2014 yılının Ocak ve Şubat aylarında Euromeydan olaylarıyla beraber kitlesel ve kendiliğinden bir nitelik kazanmıştır. Böylece Euromeydan olaylarının ardından en fazla yıkım, 50 anıtlı 21 Şubat'ta ve 140 anıtlı 22 Şubat'ta gerçekleşmiştir. Genel olarak, 2014 yılının yaz dönemi boyunca toplamda 376 anıt yıkılmıştır¹⁷.

Yanukoviç hükümetinin yerini alan yeni hükümet, Lenin anıtlarının yıkılmasını desteklemiştir. Kendiliğinden gelişen Leninopad'ın süreci, dekomünizasyon politikalarının sonuçlarından biri olarak zuhur etmiştir. Dekomünizasyon, desovyetizasyon ve bunlarla eş zamanlı gelişen Leninopad, Ukrayna'nın totaliter geçmişinden kopma konusundaki kararlı isteğini göstermiştir (Rozenas ve Vlasenko, 2020, s. 6-7). Poroşenko, Harkov'daki Lenin anıtının yıkılmasının ardından, bu olayın er ya da geç olması gerektiğini belirtmiş ve bunu, şehrin Ukrayna kültürel mirasıyla şu şekilde ilişkilendirmiştir: "Ukraynalıların kalbinin her zaman attığı ve Ukraynalıların tarihten beri şekillendiği bu şehirde başka türlü mümkün olabilir miydi?"¹⁸.

2014-2016 yıllarında Ukraynalı siyasi liderlerin çoğu, Sovyet anıtlarının yıkılmasını desteklemiştir. Bunun ana tezahürü, Sovyet devlet adamlarının anıtlarının yıkılmasını da içeren dekomünizasyon yasalarının kabul edilmesi olmuştur. İktidar koalisyonunu oluşturan meclis partilerinin tamamı bu yasaya oy vermiş; milliyetçi çizgideki Radikal Parti Başkanı Oleg Lyaşko, bir grup eylemci ile beraber Severodonetsk'te Lenin anıtını sökmüştür (Liubarets, 2017, s. 334). Ukraynalı politikacılar, Sovyet anıtlarının ülke genelinde yaygın olarak bulunmasını, ayrılıkçılık ve Rus saldırganlığı ile ilişkilendirmiştir. Dekomünizasyon yasalarını hazırlayanlardan biri olan Özgüven Partisi

¹⁶ "Bolşinstvo kievlyan podderjivayut Evromeydan, odnako osujdayut snos pamyatnika Leninu – opros" (Большинство киевлян поддерживают Евромайдан, однако осуждают снос памятника Ленину – опрос), Korrespondent (Корреспондент), 19.12.2013. 22.01.2022 tarihinde <https://korrespondent.net/kyiv/3278799-bolshynstvo-kyevlian-podderzhivavut-evromaidan-odnako-osuzhdavit-snos-pamiatnyka-lenynu-opros> adresinden erişildi.

¹⁷ "Pamyatniki Leninu, snesenno na Ukraine s dekabrya 2013 goda (spisok, fotografii) (Памятники Ленину, снесенные на Украине с декабря 2013 года (список, фотографии))", leninstatues.ru. 22.01.2022 tarihinde <http://leninstatues.ru/leninopad>, adresinden erişildi.

¹⁸ "Poroşenko: Povalennya pamyatnika Leninu v Harkovi malo statysya rano çi pizno" (Порошенко: Повалення пам'ятника Леніну в Харкові мало статися рано чи пізно), UNIAN (УНІАН), 12.10.2014. 22.01.2022 tarihinde <https://www.unian.ua/politics/995009-poroshenko-povalennya-pamyatnika-leninu-v-harkovi-malo-statysya-rano-chi-pizno.html> adresinden erişildi.

Milletvekili Hanna Hopko şu sözleri dile getirmiştir: “Ülkenin doğusunda neden saldırganlık yaşanıyor? Çünkü orada çok sayıda Sovyet anıtı bulunmaktadır”¹⁹.

2013-2014 yılında yaşanan olayların ardından, Sovyet anıtlarının toplu olarak yıkılması sadece sağ partilerin ilgi odağında olmamış ve ülke genelinde kabul görmeye başlamıştır. Ukrayna halkının tarihe ve dolayısıyla Rusya Federasyonu’na karşı olan öfkesi, anıtların yıkımında zuhur etmiş ve bu süreç hem Ukrayna hem de dünya sahnesinde Leninopad olarak adlandırılmıştır. Yaşanan bu süreç, Ukrayna’da yaşayan Sovyet kültürel mirasının savunucularının ve siyasi partilerinin marjinalleşmesine de neden olmuştur. Dolayısıyla Leninopad süreci ve Lenin’siz Ukrayna’nın yeniden inşası, Putin’e ve Rusya’nın emperyal politikalarına karşıtlığın bir sonucu olarak ortaya çıkmış; Ukrayna tarih yazıcılığında “bir ulusun yeniden doğuşu ve kendine has çizgisinde ilerlemesi” olarak benimsenirken Rusya tarafında “şiddetin yasallaşması, geçmişten kopuş ve vandalizm” olarak kabul görmüştür.

3. Kolektif Belleğin Yeniden İnşası Sürecinde Leninopad

Devrim, rejim değişikliği ve toplum içinde yaşanan karmaşa, anıtların yıkılması ile bütünleşmiştir. Yakın dönemde komünizmin çöküşü; Ukrayna’da ve Baltık ülkelerinde Lenin’in, Rusya’da Feliks Dzerjinski’nin, Arnavutluk’ta Enver Hoca’nın ve Irak’ta Saddam Hüseyin’in anıtlarının devrilmesiyle sembolik bir hale gelmiştir (Saunders, 2010, s. 442). Değişimin görünür simgeleri olan anıtların yapımı hatırlama, yıkılışı ise unutmaya döngüsünün bir parçasıdır.

Post-sosyalist dönemde Doğu Almanya’da bulunan anıtlar, Demokratik Alman Cumhuriyeti’nin çöküşüyle beraber bir çatışma alanı haline gelse de diğer Doğu Avrupa ülkelerinden farklı olarak hiçbir anıt yıkılmamış ve ideolojinin değişimi yalnızca Berlin Duvarı’nın yıkılışıyla sembolik hale gelmiştir. Ukrayna’da ise bu durum, daha farklı bir hal almıştır. Yirminci yüzyılın sonuna geldiğinde Ukrayna, Sovyetlerden kalma bir yorgunluk hissetmiş; devrim, iç savaş ve kolektivizasyonu hatırlamış; 1932-1933 yılları arasında büyük ölüme sebep olan kıtlık “Holodomor”u yaşamış; İkinci Dünya Savaşı’nın en kötü olayları Ukrayna topraklarında gerçekleşmiş; Ukraynalı Yahudiler, büyük cezalara çarptırılmış ve bütün bu yaşanan gelişmeler, milyonlarca Ukraynalının ölümüne neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler, “kolektif bellek” ve geçmişin Ukrayna toplumunda yeniden temsilini politize etmektedir. Devrimin son dalgasının en çarpıcı görüntülerinden bazıları, Kiev’de bulunan Maydan Nezalejnosti’de “Bağımsızlık Meydanı”nda aylarca devam eden ve yaşanan şiddetli çatışmaların ardından Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç’in görevi bırakmak zorunda kaldığı

¹⁹ “Ganno Gopko: Radyanski pamyatniki- priçina agresii na shodi” (Ганна Гопко: Радянські пам’ятники – причина агресії на сході), Podrobnosti (Подробности), 21.04.2015. 23.01.2022 tarihinde <https://podrobnosti.ua/2029858-ganna-gopko-radjansk-pamjatniki-prichina-agres-na-shod.html> adresinden erişildi.

2013-2014 yılları arasındaki dönemde ortaya çıkmıştır. Coşkulu kalabalık, bir araya gelerek Bolşevik heykellerini ve Lenin anıtlarını yıkarken komünist rejim de Ukrayna tarihinin tozlu sayfalarına kaldırılmıştır. Ukraynalılar için ilk Sovyet lideri olan Lenin yalnızca tarihsel baskının değil, aynı zamanda Yanukoviç'in 2013 yılının sonunda Avrupa Birliği ile ortaklık anlaşması imzalamayı reddetmesinin bir nedeni olarak Rusya'nın Ukrayna'nın içişlerine müdahale etmesinin de bir sembolü olmuştur. Bununla beraber Batı dünyası, Leninopad'ı Ukrayna'nın özgürlüğüne kavuşması ve Sovyet döneminden sıyrılarak bağımsız bir kimlik oluşturması olarak görmüştür (Jones, 2018).

Ukrayna'da aşırı sağcı ve milliyetçi örgütlerin eylemleriyle yıkılan anıtlar, toplumu da ikiye bölmüştür. "Euromaidan: Rough Cut" adlı belgesel filminde, heykelin yıkılma anında yaşlı bir adam heykelin yıkılmasıyla beraber bir üzüntü yaşamış ve kalabalık içinde "bu insanlık dışı" diye söylenmiştir. Diğer izleyiciler arasındaki bir kadın, "Bu bir sembol! Sembollerini neden mahvediyorsunuz? Onlara saygı duyun, onları eleştirebilirsiniz ancak yıkamazsınız" sözlerini dile getirmiştir. Geçmişin tozlu sayfalarının arasında bir sadakat duygusu taşıyan bir kitle ve geleceğin liberal politikalarla yeniden inşa edilmesini isteyen bir kitle karşı karşıya gelmiştir. "Kolektif bellek" kavramının iki yönü arasında sıkışmış bir halk söz konusudur: ritüeller ve geçmişin hatırası olan anıtlar aracılığıyla sürdürülen bir "kültürel bellek" ve kişilerin çağdaşlarıyla beraber paylaştığı anıları kapsayan "iletişimsel bellek". Bu doğrultuda anıtın devrilmesi ile sembol hale gelen Lenin'in düşüşü, Ukrayna'nın "kültürel belleğinde" radikal bir değişikliği temsil ederken ülkenin "iletişimsel hafızasını" da etkilemiştir. Sovyetler Birliği'nin anısını hafızalarında canlı tutan Ukraynalılar, hayatları boyunca bu anıtlarla yaşamış ve bu anıtlar arasında büyümüştür. Dolayısıyla söz konusu anıtlar, Ukrayna kültürü ve toplumun dokusuyla bütün bir halde süregelmiştir. Bu kişilere göre Lenin'in düşüşü, baskıcı bir geçmişin reddini simgelerken kendi kişisel hikayelerinin de silinmesi anlamına gelmiştir (Jones, 2018). Sonraki dönemde Lenin'in düşüşüyle beraber şüpheli sesler görmezden gelinmiş; anıtlar, ülke genelinde yıkılmaya devam etmiştir. Kısa süre içinde kamusal alanda Lenin'e ait hiçbir anıt kalmamıştır. Anıtlar, kamuoyu görüşü ve tartışması olmadan yıkılmış; böylece yeni Ukrayna kimliğinin ve kolektif belleğin oluşması hedeflenmiştir. Kültürel bellek, bir ulusun geçmişle ilişkisinin yorumlanmasına atıfta bulunmaktadır. Bu doğrultuda Leninopad ve dekomünizasyon süreçleri, özellikle Euromeydan olaylarının ardından Ukrayna'nın geçmişleriyle ilişkisini dönüştürmek ve yeniden yönlendirmek için strateji girişimlerinin birer örnekleridir.

2015 yılının Mayıs ayında Euromeydan olaylarının ardından hükümetin bir dizi dekomünizasyon yasaları çıkarması, Leninopad sürecini yasal bir hale getirmiş ve ülke genelinde yaygın bir fenomene dönüşmesine neden olmuştur. Bu

önlemler, “komünist totaliter rejimin” suçluluğunun inkar edilmesini yasaklamış hem komünist sembollerin hem de Nazi propaganda sembollerinin kullanımını ortadan kaldırmış; ülke genelinde binlerce kasaba ve şehrin yeniden adlandırılmasına karar verilmiştir. Böylece Ukrayna hükümeti, kamusal alandaki baskıcı rejimin bütün izlerini silmeyi amaçlamış ve Ukrayna tarihini ve milliyetçiliği simgeleyen kişilerin adları, sokak ve caddelere verilmeye başlanmıştır. Komünizmden arındırılmış yerleşim yerlerinin çoğuna Sovyet döneminden önceki isimleri geri verilmiştir. Nitekim Ukrayna tarihinde daha derin ve daha uzun izler bırakan komünizm, Ukraynalıların yeni bir hafıza politikası geliştirmesine neden olmuş ve bu olgu da dekomünizasyon olarak nitelendirilmiştir.

Tarihsel belleğin önemi ve onun sağlamaştırıcı bir faktör olarak siyasi rolü, Rusya’da “bellek üretimi” süreciyle ön plana çıkmaktadır. Rusya’nın Ukrayna’ya karşı saldırgan politikalarının ideolojik temeli ve Kremlin’in eylemlerinin meşruiyeti, Ukrayna ile olan ideolojik çatışmada bir karşı argüman olarak belirlemektedir. Buna örnek olarak Rusya’da Stalin, Korkunç İvan ve Kiev Knezi Vladimir için yapılan anıtlar gösterilebilir. Rusya’nın bu adımları, yalnızca kendi tarihini yeniden yazmanın veya tamamlamanın tezahürleri olmamakta aynı zamanda yeni tarih yazımına da belirli bir özellik kazandırmaktadır. Rusya topraklarına farklı milletleri katarak devletin imparatorluk haline gelmesini sağlayan Korkunç İvan’ın, İkinci Dünya Savaşı’nın muzafferiyetini gösteren Stalin’in ve Slavların Ortodoks olmasına ön ayak olan Knez Vladimir’in anıtlarının dikilmesi, Rusya’da da milliyetçiliğin yükselişini somut olarak gün yüzüne çıkarmaktadır. Ukrayna’da kolektif belleğin yeniden inşası için Sovyet anıtları yıkılırken Rusya’da Sovyet tarihinin daha da ötesine giderek Çarlık ve Knezlik heykelleriyle yeni bir ideoloji yaratılmaktadır. Rusya’nın özellikle Sovyetler Birliği geçmişinin ötesinde bir tarih arayışı, Kremlin’in Velikorus ideası için tarihsel bir zemin oluşturması üzerine tasarlanmıştır. Nitekim Knez Vladimir’in vaftiz edildiği Hersonisos kenti için Moskova’da bir anıt inşa edilmesi, Rusya’nın Ukrayna’yı göz ardı ederek Hıristiyanlığın kabulünü yalnızca günümüz Rusya’sına atfetmektedir. Bütün bunlara karşılık olarak Ukraynalıların kolektif belliginin yeniden oluşumu, dekomünizasyon ve desovyetizasyonun sonunu temsil eden Leninopad süreciyle zuhur etse de mitleri ve propaganda klişelerini reddetmekten kendi hatalarını kabul etmeye kadar çeşitli türden dış zorluklara yanıt vermeyi de içermektedir (Kobçenko (Кобченко), 2016, s. 69).

4. Yöntem

4.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmada temel amaç; Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kamusal alanda gerçekleşen rejim değişikliğinin en keskin işareti olan Leninopad sürecinde, Ukrayna'da yıkılan Lenin anıtlarının Ukrayna ve Rusya basınında nasıl yer aldığını ortaya koymaktır. Lenin anıtlarının yıkılmasının her iki ülkede nasıl yankı bulduğu ve Ukrayna'nın ideoloji değişimini yansıtıp yansıtmadığı da çalışmada incelenmiştir.

4.2. Çalışmanın Önemi

Söz konusu çalışma, birçok anlamda önem kazanan bir çalışma olarak ortaya çıkmaktadır. Kolektif belleğin yeniden inşası ve ideoloji değişiminin somut bir örneği olan Leninopad sürecinin Ukrayna'da tarihsel dönüşümünü incelemektedir. Bununla beraber çalışma, dekomünizasyon ve desovyetizasyon süreçleriyle bağlantılı olan Leninopad'ın kitlesel bir hareketten hükümet politikası haline gelme sürecini gösterdiği için önem teşkil etmektedir. Bu dönüşüm, Ukrayna'nın geçmişinden kopmasını ve geleceği yeniden inşa etmesini göstermektedir. Lenin'in anıtlarına karşı yapılan yıkım hareketleri, Ukrayna'da Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber yaşanan olayların ve öfkenin eyleme dökülmesini temsil etmekte dolayısıyla bu çalışma, sürecin tarihsel olgularla beraber anlaşılması ve bu alanda özgün bir araştırma olma nedeniyle de önem kazanmaktadır.

4.3. Çalışmanın Evren, Örneklem ve Sınırlılıkları

Çalışmanın evrenini, post-Sovyet dönemde Leninopad olarak adlandırılan süreçte Ukrayna genelinde yıkılan Lenin anıtları oluşturmaktadır. Yıkılan anıtların hepsini sayıca çok olmalarından ve haberlere erişimin kısıtlı olmasından dolayı Ukrayna ve Rusya basınında incelemek zordur. Bu sebeple yalnızca içerinden örneklem için dört adet Ukrayna basınından, dört adet de Rusya basınından Leninopad'a yönelik haberler seçilmiştir. İki ülkenin bu sürece bakış açısını belirleyebilmek için her ülkeden dörder adet haber ele alınmış ve toplamda altı haber, eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

Kitlesel bir eylem olan Leninopad'ın son halkası, 2014 yılında Ukrayna Onur Devrimi'nde gerçekleşmiştir. 18 Şubat 2014 ila 23 Şubat 2014 tarihleri arasında Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'e karşı bir hareket olan Onur Devrimi'nin ardından halkın öfkesi, Lenin anıtlarına yönelmiştir. Bu doğrultuda, Ukrayna ve Rusya basınında 2014 yılında yer alan haberler, çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bir diğer sınırlılık ise Ukrayna basınından dört, Rusya basınından da dört haberin analiz edilmesidir.

4.4. Çalışmanın Yöntemi ve Teun A. Van Dijk Eleştirel Söylem Analizi

Habere bir söylem olarak yaklaşan ve buna bağlı olarak bir analiz oluşturan Van Dijk, metnin yanı sıra içeriğe de dikkat çekmekte; söylem ve ideoloji arasındaki bağı ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Eleştirel söylem analizi, konuşma veya metin yoluyla hegemonya, eşitsizlik ve sosyal gücün kötüye kullanımı konularının nasıl korunduğunu ve yeniden üretildiğini araştıran ve sosyo-politik bir bağlamda ele alan analitik bir çözümlerdir (Schiffrin, Tannen ve Hamilton, 2015, s. 466). Van Dijk’e göre söylem analizinin temel amacı, “söylem” olarak adlandırılan dil kullanımının sistematik tanımlarını belirlemektir.

Van Dijk’in söylem analizini anlamak için onun ideoloji tanımını ve “ideoloji” ile “söylem” arasındaki kurduğu bağlantıyı incelemek gerekir. Van Dijk’e göre ideoloji, öncelikli olarak ‘fikir’ yani inanç sistemidir. İdeoloji, grup üyeleri tarafından paylaşılan sosyal bilişleri organize etmek için temel bileşendir. İdeoloji, temelde bilişsel temsiller ile söylemin ve eylemin altında yatan süreçler arasındaki arayüz işlevini görmektedir (Schoaffner ve Wenden, 1995, ss. 17-18).

Dijk’e göre bir haber metninin, söylemin ve içeriğin altında pek çok anlam, fikir ve ideoloji yatmaktadır. Bu anlamları ortaya çıkarmak için ise bilişsel, sosyal, politik ve kültürel bağlamların analiz edilmesi gerekmektedir. Metin, bir anlam taşımamaktadır; anlamı tanımlayan, dil kullanıcılarının zihinsel süreçleridir. Bu nedenle bir haber söylemini incelerken haber üretimi sırasında gazetecilerin bilişsel temsillerini ve stratejilerini, okurken ve hatırlarken okuyucuların da ortaya koyması gerekir.

Söylemin ortaya çıkmasında ve yayılımında ideolojiler önemli bir etkidir. Van Dijk’in söylem çözümlemesi aynı zamanda metinlerde oluşan ideolojilerin nasıl meydana geldiğini açıklayan önemli bir yöntem şeklidir. Bununla beraber, eleştirel metin çözümlenmesinde dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri de imadır. Bir metinde yer alan bilgiler genellikle açıkça ifade edilmez ve üstü kapalı şekilde verilir. Kelimeler, yan tümceler ve öteki metinsel ifadelerin her biri arka plan çıkarılabilecek kavramalar veya önermeler ima edebilir. Bu durum, önemli ideolojik boyutları taşımaktadır.

Van Dijk’in eleştirel söylem analizi, temel olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Bunlar, makro yapılar ve mikro yapılarıdır. Makro yapılar, tematik ve şematik yapılar olarak iki başlığa ayrılmaktadır. Tematik yapı çözümlenmesinde haberin başlığı, spotu ve fotoğrafları bulunurken şematik yapı çözümlenmesinde ise durum ve yorum kısımları yer almaktadır. Durum bölümünde; ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalan ve bağlam bilgisi yer almaktadır. Ana olayın sunumu ve sonucu, haber metinlerinde yer alan olayın nasıl bir biçimde aktarıldığına ve sonucuna bakılmaktadır. Van Dijk, sonuç kısmının haberi değerli kıldığını

söylemektedir (Özer, 2009, s. 92). Metnin ses, sözcük, cümle yapısı ve anlamlarını kapsayan mikro yapıda söylem stili ele alınmakta ve aynı konunun farklı bir biçimde nasıl dile getirildiği üzerinde durulmaktadır. Sözcük bağlamında sözcüklerin düz ve yan anlamlarının ne olduğu vurgulanırken, benzer anlama sahip sözcüklerin değil de niçin özellikle o sözcüğün tercih edildiği üzerinde durulmaktadır. Örneğin “terörist” yerine, “gerilla” sözcüğünün kullanılması gibi. Cümle düzeyinde ise cümlelerin aktif, pasif veya geçişken olup olmadıkları ele alınmaktadır. Ayrıca cümlelerin sade mi yoksa birçok cümlecığı kapsayan karmaşık cümlelerden mi oluştuğu üzerinde durulmaktadır (Devran, 2010, s. 65).

5. Ukrayna Basınında Leninopad’a Dair Haberler

Örnek 1

У Києві хіпстери поставили Леніна на коліна

Культура — Дарина Цвяж, 10:35, 7 листопада 2014 4773 0

До теми

У київському метро замість Леніна з'явиться графіті ZAXID.NET

У Запоріжжі пам'ятник Леніну одягнули у вишиванку, щоб не знесли ZAXID.NET

На розі київської вулиці Сквороди та Межигірської з'явилась скульптура Леніна на колінах.

Статуя «вождя світового пролетаріату» встановлена біля хіпстерського кафе Vagabond. Співробітники кафе розповіли Cultprostir, що скульптуру подарували на день народження одній з клієток Vagabond.

Şekil 1. Zaxid.net haber sitesinde 07.11.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Kiev’de hipsterler Lenin’i diz çöktürdü” şeklindedir. Tematik çözümlemelerde başlık, haber girişi, spot eğer spot yoksa haber metninin ilk paragrafı incelenmektedir. Çalışmada ele alınan haberler, yazılı basın örnekleri olmamaları ve internet haber sitelerinde yayınlanmaları nedeniyle doğrudan kısa paragraflardan oluşmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında ele alınan haberlerin birinci cümleleri, haber girişi olarak kullanılmıştır.

07.11.2014 tarihli haberde, Kiev’deki Skovoroda ve Mejhirska caddelerinin köşesinde dizleri üstüne çökmüş Lenin anıtının bulunduğu belirtilmiştir. “Dünya Proletaryasının Lideri” adlı heykel, bölgedeki Vagabond isimli bir kafeteryanın yakınına konulmuş ve kafenin müşterilerinden birine doğum günü

hediyesi olarak takdim edildiği söylenmiştir. Bununla beraber kafe çalışanları; “Lenin yola bakıyordu, ancak daha sonra bazı barbarlar yüzünü parçaladı. Şimdi köşede duruyor, ya meditasyon yapıyor ya da günahlarının kefareti ödüyor” sözlerini dile getirmiştir²⁰. Haberin başlığında Lenin anıtına kimler tarafından ne yapıldığı aktarılmıştır. Kiev’de bulunan anıt, mahallelerdeki gençlerden oluşan bir alt kültür olarak nitelendirilen hipsterler tarafından zarar görmüş ve doğrudan diz çöktürülmüştür. Bu da doğrudan haberin başlığı halini almış ve kullanılan başlık, haberin ana temasını yansıtmıştır. Bununla beraber başlıkta bilgi eksiltimi yapılmış; olayın nerede ve ne zaman gerçekleştiği, başlıkta verilmemiştir. Haberin başlığından sonra gelen haber girişinde, olayın nerede gerçekleştiğini belirten bir bölüm olarak karşımıza çıkmıştır. Haberin diğer paragraflarında ise olay hakkındaki gelişmeler ve kişilerin yorumları aktarılmıştır.

Lenin anıtına yapılan bu hareket ideolojik olarak incelendiğinde, Ukrayna halkının Sovyet geçmişiyle bağlarını koparmak isteğini gösterirken günümüz Rusya Federasyonu ve Vladimir Putin’e olan öfkeyi de gözler önüne sermektedir. Ukrayna, Sovyet ve Rus etkisinden koparak Batı’ya entegre olmak istemekte ancak Rusya, buna karşı çıkmaktadır. Kiev Knezliği de her iki ülkenin ortak tarihi olduğu halde paylaşılammakta ve bu devletin kendilerine ait olduğu öne sürülmektedir. Bununla beraber Ukrayna’daki 1932-1933 yıllarındaki açlık felaketi Holodomor sonucunda yaşanan kitlesel ölüm, SSCB’nin ardından milliyetçi dalganın yükselişi, Karadeniz’de yaşanan gerginlik, Turuncu Devrim, Rusya yanlısı Yanukoviç’in seçimi kazanması ve Euromeydan olayları bir bütün halini alarak Leninopad’ı doğurmuş ve halk, öfkesini Lenin anıtlarından alırken eş zamanlı olarak da bu durum, hükümet tarafından yasallaştırılmıştır.

Mikro Yapı: Örnek haber metninde gerçekleştirilen eylemler, etken yapıyla verilmiştir. İncelenen haberde nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatım yapılmamıştır. Anıtın zarar görmesi ve diz çöktürülmesi aktarılırken, bunun neden yapıldığı belirtilmemiştir. Anıtın yıkılmasının ardındaki neden, ideolojiktir. Bununla beraber sözcük seçimleri, Ukrayna milliyetçiliğine vurgu yapar niteliktedir. Haber fotoğrafında ise Lenin’in başında koni şapka ve üstünde kırmızı ceket bulunmakta ve anıtın yüz kısmındaki kırıklar ise doğrudan göze çarpmaktadır.

---

²⁰ “U Kievi hipsteri postavili Lenin ana kolina” (У Києві хіпстери поставили Леніна на коліна), zaxid.net, 07.11.2014. 26 Ocak 2022 tarihinde https://zaxid.net/u_kievi_lenin_stav_na_kolina_n1329211 adresinden erişildi.

Örnek 2

Кривий Ріг «зачистили» від Леніна

Суспільство — Оксана Руда, 13:35, 12 листопада 2014 1057 0

пам'ятник Леніну у Кривому Росі

В ніч з 11 на 12 листопада в Криворізькому районі Дніпропетровської області, були повалені останні пам'ятники Леніну в цьому районі. Про це повідомляє місцеве видання 0564 з

Şekil 2. Zaxid.net haber sitesinde 12.11.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Kriviy Rih Lenin’den ‘temizlendi’” şeklindedir. 12.11.2014 tarihli haberde Dnipropetrovsk bölgesinin Kriviy Rih semtinde, 11-12 Kasım gecesinde Lenin’in son anıtlarının yıkıldığı aktarılmıştır. Haberin devamında, İnhulets’te anıtı yıkanların “Ukrayna’ya Zafer, Yaşasın Kahramanlar” sloganları attığı ve Lenin’in diğer anıtlarının Kriviy Rih’e bağlı köylerde de kaldırıldığı bildirilmiştir. Haberde Kriviy Rih’te artık Sovyet döneminden kalma herhangi bir anıtın kalmadığı vurgulanırken haber, Leninopad’ın bölgedeki tarihinin anlatımıyla sonlandırılmıştır²¹.

Haberin başlığında yalnızca yer ile ilgili bir enformasyon verilirken dönem ve zaman belirtilmemiştir. Haber başlığı, haberin ana temasını yansıtmakta ve habere konu olan olaylar başlıktan anlaşılacaktır. Haberin başlığında bölgenin anıttan temizlenmesi eylemi, tırnak içinde vurgulanmıştır. Bu başlık, ülkede değişen ideolojiyi gösterirken içerisinde nefret söylemi de barındırmaktadır. Dolayısıyla okurun haber metnini okumadan önce haberdeki olayla ilgili yönlendirildiği tespitine ulaşılmıştır.

Haberde spot kullanılmamış ve haber, doğrudan paragraf cümlesiyle başlamıştır. Ana olay, haberin girişinde sunulmuştur. Haber girişinde aynı zamanda olayın ne zaman ve nerede gerçekleştiği de belirtilmiştir. Haber değerliliği, anıtlara verilen zarar üzerinden kurulmuş ve yıkılan Lenin anıtları,

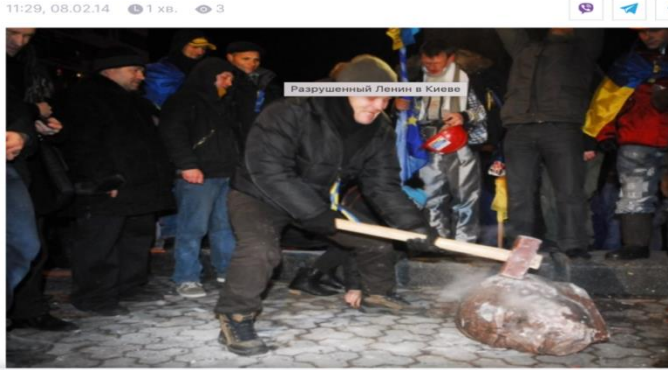
²¹ “Kriviy Rig ‘zачистили’ vid Lenina” (Кривий Ріг «зачистили» від Леніна), zaxid.net, 12.11.2014. 27 Ocak 2022 tarihinde https://zaxid.net/kriviy_rig_zachistili_vid_lenina_n1329784. adresinden erişildi.

bir karşı devrimin sonucu gibi yansıtılmıştır. İncelenen haberin yerel kaynaktan alındığı da belirtilmiştir.

Mikro Yapı: Haber metninde geçen eylemler, edilgen yapıyla aktarılırken haberin son paragrafı, etken yapıyla verilmiştir. Nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatım kurulmamıştır. Bir cümle, bir sonraki cümlede açıklanmamıştır ve Ukrayna halkının anıtları yıkma nedeni belirtilmemiştir. Anıtların doğrudan yıkıldığı vurgulanmıştır. Haberdeki sözcük seçimleri, Ukrayna milliyetçiliğini körükler şekildedir. Haberde kullanılan fotoğraf ise Lenin anıtını kirlenmiş, yüz üstü yere düşmüş, başı ve elleri kopmuş olarak göstermiştir.

Örnek 3

На Полтавщині обезголовили ще один пам'ятник Леніну

Şekil 3. UNIAN haber sitesinde 08.02.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, "Poltava bölgesinde bir Lenin anıtının daha başını kestiler" şeklindedir. 08.02.2014 tarihli haberde, olayın Poltava Emniyet Müdürlüğü Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü tarafından UNIAN'a bildirildiği belirtilmiştir. Polis verilerine göre anıt, sabah saatlerinde yerel sakinler tarafından hasar görmüştür. Ayrıca anıtın nerede bulunduğu ve bilginin ne zaman ellerine ulaştığı aktarılmıştır. Haberin sonunda ise Poltava bölgesinde daha önce de Lenin anıtının başı kesildiği ve bunun restore edildiği bildirilmiştir²².

²² "Na Poltavşini obezgolovili še odin pamyatnik Leninu" (На Полтавщині обезголовили ще один пам'ятник Леніну), UNIAN (УНІАН), 08.02.2014. 28.01.2022 tarihinde <https://www.unian.ua/politics/882079-na-poltavschini-obezgolovili-sche-odin-pamyatnik-leninu.html> adresinden erişildi.

Haberin başlığında yalnızca yer bildirilmiş, detaylara ise haberin içeriğinde girilmiştir. Haberin başlığı, haberin ana temasını yansıtmaktadır. Haberin başlığında “başı kesildi” ifadesi, milliyetçilik ve nefret söylemlerini içinde barındırmaktadır. Aynı zamanda haberin başlığında, bölgede daha önce de Lenin anıtlarının başı kesildiği anlaşılmaktadır. Ukrayna halkının Rusya karşıtı duyguları ve Batıya entegre olmak isteyişi, Lenin anıtlarına yansımaktadır. Bu doğrultuda haber başlığının okuru içerik hakkında doğrudan bilgilendirdiği tespit edilmiştir.

Spot kullanılmayan habere doğrudan paragraf cümlesiyle başlanmıştır. İlk paragrafta haber kaynağı belirtilirken, diğer paragraflarda konuyla ilgili ayrıntılara girilmiştir. Anıta hasar verenlerin “yerel sakinler” olduğu vurgulanarak bir çoğunluğun yaptığı işaret edilmiş; bunun dışında olayın nasıl ve neden yaşandığına dair bir bilgiye yer ayrılmamıştır. Ayrıca olayın yeni gerçekleştiği ve anıta zarar veren grubun olay yerinden daha yeni ayrıldığı belirtilirken ayrıntıların daha sonra paylaşılacağına da altı çizilmiştir.

Mikro Yapı: Haber başlığı, etken bir yapıyla sunulurken haberin içindeki cümleler hem etken hem edilgen bir yapıyla verilmiştir. Nedensel ve işlevsel bir anlatının bulunmadığı haberde olayın sadece gerçekleştiği belirtilirken neden ve nasıl gerçekleştiği vurgulanmamıştır. Anıtın başının kesilme nedeni söylenmemiştir çünkü Leninopad sürecinde kamuoyu tarafından Lenin anıtlarının yıkılması ve hasar görmesi, meşru bir hal almıştır. Haberdeki sözcük seçimleri, tarafsız bir içeriktedir. Haberde kullanılan fotoğrafta ise öfkeli kalabalığın arasından birinin Lenin anıtının başına tokmakla vurduğu gösterilmiştir.

Örnek 4

Україна позбавляється монументів Леніна

24 лютого 2014, 00:32

Дата ефіру/події: Понеділок, 24 лютого 00:32

Şekil 4. NTN haber sitesinde 24.02.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Ukrayna Lenin anıtlarından kurtuluyor” şeklindedir. 24.02.2014 tarihli haberde, Ukrayna’da Leninopad’ın devam ettiği, son birkaç günde Lenin’e ait 30’dan fazla anıtın yıkıldığı ve Ukrayna’nın merkezi, doğusu ve batısına ek olarak güneyinde de anıtlarla vedalaşıldığı belirtilmiştir. Haberin devamında, hangi bölgelerde anıtların yıkıldığı vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, Hmelniçki, Dunayivtsi, Slavuta, Yarmolintsi, Starokonstantinov, Derajnya ve İzyaslav bölgelerinde artık Lenin anıtının kalmadığı ve yerel fabrikalarda bulunan Lenin’in işçiler tarafından terk edildiği söylenmiştir. Haberin devamında, Poltava’da Lenin anıtının ipe devrildiğine ve bir başka Lenin anıtının Çernigiv’de tahribata uğradığına vurgu yapılmıştır. Haberin sonunda ise Dnepropetrovsk’ta bir anıtın yıkılışında halkın kullandığı “Hadi” ve “Devrim” gibi sözler aktarılmış ve olayın nasıl gerçekleştiğine dair bilgiler verilmiştir. Ardından, Leninopad ve Ukrayna devrim dalgasının ülkenin güneyine ulaştığı ve Lenin anıtlarının her yerde yıkılmaya başlandığı eklenerek haber sonlandırılmıştır²³.

İncelenen haberin başlığında spesifik bir yer ve zaman gibi bilgilere yer verilmemiştir. Başlıkta bir genelleme yapılmış ve Ukrayna’da genel bir anıt tahribatının söz konusu olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla haberin okuru, belirli bir görüş çerçevesinde haberi okumaya yönlendirilmiştir. Bununla beraber haber başlığı, haberin ana temasını yansıtmaktadır. Spot kullanılmayan haberin ilk girişinde, Leninopad’ın Ukrayna’da devam ettiği ve hangi bölgelerde Lenin anıtlarının yıkıldığı belirtilmiştir. Anıtı yıkanlar, “protestocular” sözcüğü ile genelleştirilerek aktarılmış ve olayın neden yaşandığına dair bir bilgi verilmemiştir.

Haberde, ardalın ve bağlam bilgisine yeterince yer verilmemiş ve Ukrayna’nın farklı bölgelerinde yaşanan bu hadisenin nedenlerine dair bir açıklama yapılmamıştır. Anıtların nasıl yıkıldığına dair bilgiler sunulurken, proletarya lideri Lenin anıtlarının artık fabrikalardaki işçiler tarafından da yıkıldığının altı çizilmiştir. İncelenen haberlerde, habere muhabirin kendi gözlemleri kaynaklık ederken yerel basına da başvurduğu gözlemlenmiştir.

Mikro Yapı: Haberin başlığı, edilgen bir yapıdayken haberde kullanılan cümleler hem etken hem edilgen yapıdadır. Haber metninde, Leninopad’ın ülkenin güneyi de dahil olmak üzere her yere yayıldığı söylenmiş ve bütün bu cümleler, edilgen yapıyla aktarılmıştır. Haber metninde, anıtları yıkanlar için “protestocular” ve “vatandaşlar” kelimeleri kullanılmıştır. Haberde kullanılan fotoğrafta ise Hmelniçki bölgesinde Lenin anıtının halat bağlanarak yıkıldığı an, gösterilmektedir.

---

²³ “Ukraina pozbavlyaetsya monumentiv Lenina” (Україна позбавляється монументів Леніна), НТН, 24.02.2014. 29 Ocak 2022 tarihinde <https://ntn.ua/uk/video/news/2014/02/24/13701> adresinden erişildi.

6. Rusya Basınında Leninopad'a Dair Haberler

Örnek 5

20.05 06.12.2014 3111

ВИДЕО: на Украине националисты снесли очередной памятник Ленину

© РИА Новости / Андрей Стенин / Перейти в фотобанк

Şekil 5. Ria Novosti haber sitesinde 06.12.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Ukrayna’da milliyetçiler Lenin’in bir anıtını daha yaktı” şeklindedir. 06.12.2014 tarihli haberde, Ukrayna’da Euromeydan aktivistleri tarafından Dnipropetrovsk ve Novomoskovska bölgelerinde yine bir Lenin anıtının milliyetçi söylemlerle yıkıldığı belirtilmiştir. Haberin devamında, kalabalığın Ukrayna’daki milliyetçi siyasi parti olan Sağ Sektör’ün adını ve Ukraynaca “Her şeyden önce Ukrayna” sloganlarını söyleyerek Lenin anıtını söktüğü bildirilmiştir. Anıtın yıkılmadan önce Ukrayna’nın ulusal bayrak renkleri olan sarı ve maviye boyandığının altı çizilirken, anıt yıkıldıktan sonra kalan kaidesine ise eylemcilerden birinin kırmızı bir boya ile “Düşmanlara ölüm” yazdığı aktarılmıştır. Haberde son olarak, Leninopad’ın tanımlaması yapılmış ve 2014 yılında Ukrayna’da Leninopad’ın gerçekleştiği şehirler eklenmiştir²⁴.

İncelenen haberin başlığında yer bilgisi verilmiş ancak dönem ve zaman gibi bilgilere yer verilmediği için bilgi eksiltimine gidilmiştir. Haber başlığında “milliyetçiler” kelimesi kullanılarak okuyucu kitle, belirli bir bakış açısından haberi okumaya yönlendirilmiştir. Haber başlığı, haberin ana temasını yansıtmaktadır. Başlıktan sonra spot kullanılmamıştır ve haberin ilk metni, haber girişi özelliği taşımaktadır. Haber girişinde olayla ilgili bazı bilgiler aktarılmış ve Lenin anıtının nerede yıkıldığı belirtilmiştir. Ukrayna’da sürekli

²⁴ “Video: na Ukraine natsionalisty snesli oçerednoy pamyatnik Leninu” (Видео: на Украине националисты снесли очередной памятник Ленину), Ria Novosti (Риа Новости), 06.12.2014. 30 Ocak 2022 tarihinde <https://ria.ru/20141206/1036971013.html> adresinden erişildi.

Lenin anıtlarının yıkıldığı vurgulanmış ve anıtı yıkanlar, “milliyetçiler” sözcüğü ile genelleştirilirken olayın nasıl ve neden yaşandığına dair bir bilgi aktarılmamıştır. Milliyetçi sağ parti olan Sağ Sektör partisinin taraftarları tarafından heykelin üzerine “Her şeyden önce Ukrayna” yazılması da haber değerliliği ölçütleri çerçevesinde önemli olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, incelenen haberde ardalan ve bağlam bilgisine yeterince yer verilmemiş; olayın neden yaşandığına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Ancak haberin son cümlesinde Leninopad’ın ne anlama geldiğine ilişkin bir cümlelik bir tanımlama sunulmuştur. Haberde kaynak olarak dialog.ua sitesi kullanılmıştır ve bu da ikinci paragrafta belirtilmiştir.

Mikro Yapı: Haberin başlığı, etken bir yapıyla sunulurken haberin içindeki cümleler hem etken hem de edilgen yapıda verilmiştir. Milliyetçilerin gerçekleştirdiği eylemler, etken yapıyla aktarılırken halkın yaptığı eylemler, edilgen cümle halindedir. İncelenen haber metninde nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatım kurulmamıştır. Sadece anıtların nerede ve kimler tarafından yıkıldığı açıklanmıştır. Sözcük seçimlerinde ise Lenin anıtlarını yıkanların Ukraynalı milliyetçiler olduğunun üstünde durulmuştur. Haberde kullanılan görselde ise Lenin’in karanlık ve dolunay altında parlak bir figürü gösterilmiştir. Bu da Lenin figürünün Ukrayna’da karanlık ve zor durumda olduğunu betimler niteliktedir.

Örnek 6

18:54 30.11.2014 © 10952

СМИ: в Одессе разрушили памятник Ленину

© РИА Новости / Свет / Перейти в фотобанк

Şekil 6. Ria Novosti haber sitesinde 30.11.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Medya: Odessa’da Lenin anıtını yıktılar” şeklindedir. 30.11.2014 tarihli haberde, Odessa’da kendilerini Ukrayna vatanseverleri olarak adlandıran yerel aktivistler tarafından, bir araba montaj fabrikasında bulunan Lenin anıtının tahribata uğradığı yer almaktadır. 1957 yılında yapımı tamamlanan anıtın yıkımında Svoboda partisi sorumluluk

almamış ve yıkanların kendi partilerinden olmadığını belirtmiştir. Haberin sonunda ise 2014 yılı boyunca Ukrayna'nın çeşitli yerlerinde Lenin anıtlarının yıkıldığı vurgulanmış ve bu sürecin de Leninopad olarak adlandırıldığının altı çizilmiştir²⁵.

Haberin başlığında yalnızca yer bilgisi yer alırken olayın ne zaman ve nasıl gerçekleştiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Böylece başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haberin başlığı, haberin ana temasını doğrudan yansıtmaktadır. Haberin ilk paragrafı, haber girişi olarak sunulmuş ve haber girişinde olayın ne zaman, nerede ve kimler tarafından gerçekleştirildiği yer almıştır. Başlıkta yer alan “yıktılar” sözcüğü ile belirtilen eylemin, haber girişinde yerel aktivistler tarafından yapıldığı açıklanmıştır. İncelenen haberde, ardalan ve bağlam bilgisi açık bir şekilde okura aktarılmamıştır. Olayın sadece gerçekleştiğine dair bilgi aktarılırken, olayın neden yaşandığına ve arka planındaki ideolojik çatışmaya yer verilmemiştir. Haberin son cümlesinde yalnızca Leninopad'ın ne olduğuna dair bir açıklama yapılmıştır. Bununla beraber, haber aktarılırken farklı bir kaynak kullanılmış ve muhabir tanıklığı yer almamıştır.

Mikro Yapı: Haberin başlığı, etken bir yapıyla sunulmuş ancak haberin içindeki cümleler hem etken hem edilgen yapıda aktarılmıştır. Anıtların kimler tarafından yıkıldığı ve Svoboda partisinin anıtın yıkılmasında herhangi bir sorumluluk kabul etmeyişi, etken yapıda verilmiş; anıtın ne zaman yapıldığı ve Ukrayna genelindeki anıtların yıkılışı, edilgen yapıda okura sunulmuştur. İncelenen haberde nedensel ve işlevsel bir anlatım kurulmamıştır. Lenin anıtının yalnızca yıkılması haberde yer alırken, anıtın yıkımındaki neden ve ideolojik süreç hakkında bir bilgiye yer verilmemiştir. Anıtı yıkanlar, “yerel aktivistler” ve “yerel vatanseverler” olarak tanımlanmıştır. Özellikle “vatanseverler” kelimesinin kullanımıyla yapılan tanımlama, milliyetçi normların üretimine katkı sağlamakta ve böylece ideolojik bir üretim yapılmaktadır. Haberde kullanılan görselde Lenin'in sağlam ve yıkılmamış bir anıtı yer almaktadır.

---

²⁵ “СМІ: в Одессе разрушили памятник Ленину” (СМІ: в Одессе разрушили памятник Ленину), Ria Novosti (Риа Новости), 30.11.2014. 02 Şubat 2022 tarihinde <https://ria.ru/20141130/1035863835.html?in=t> adresinden erişildi.

Örnek 7

22 февраля 2014 05:02

"Ленинопад": за сутки на Украине снесли
16 памятников

Şekil 7. Vesti.Ru haber sitesinde 22.02.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Leninopad: Ukrayna’da bir günde 16 anıt yıkıldı” şeklindedir. 22.02.2014 tarihli haberde, Ukrayna’da Lenin anıtlarının yıkılmaya devam ettiği ve şimdi de Dnepropetrovsk şehrinde gerçekleştiği bildirilmiştir. Haberde Leninopad süreci, “epidemi” olarak adlandırılmış; anıtın çelik halatlarla indirildiği belirtilmiştir. Haberin devamında, Cumartesi gecesi Ukrayna’nın özellikle batı bölgelerinde toplamda 16 anıtın hasar gördüğü ve anıtı yıkanların anıtı kaideden devirmesinin yanı sıra kamyonu bağlayarak ilçe etrafında yerlerde sürüklediğinin altı çizilmiştir. Haberin son paragrafında, bu eylemlerin vandalizm olduğu ve ülke genelinde yaygınlaştığı belirtilirken, önceki yılın 8 Kasım’ında ise Ukrayna milli marşını söyleyen milliyetçilerin Kiev’deki Lenin anıtını kaidesinden indirerek balyozla ezdikleri hatırlatılmıştır²⁶.

Haberin başlığında yer adı olarak Ukrayna kullanılmış ve belirli bir bölge ismi aktarılmamıştır. Bunun yanı sıra haber başlığında olayın ne zaman gerçekleştiği belirtilirken, nasıl gerçekleştiğine dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Dolayısıyla başlıkta bilgi eksiltimine gidildiği görülmüştür. Haber metninde spot kullanılmadığı için haberin ilk paragrafı, haber girişi olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, haber girişinde okuyucuya bazı bilgiler aktarılmıştır. Anıtların yıkım süreçleri haberde ana olay olarak sunulmuş, Lenin anıtlarının yıkılması bir salgın olarak nitelendirilmiş ve anıtın Dnepropetrovsk şehrinde yıkıldığı iletilmiştir. Bir diğer anıtın da Çernigov şehrinde yıkıldığı ve Komünist Parti

²⁶ “Leninopad: za sutki na Ukraine snesli 16 pamyatnikov” (Ленинопад": за сутки на Украине снесли 16 памятников), Vesti.Ru (Вести.Ру), 22.02.2014. 03 Şubat 2022 <https://www.vesti.ru/article/1856651> adresinden erişildi.

destekçilerinin anıtın yıkılmaması için çaba sarf ettikleri belirtilmiştir. İncelenen haberde ardalan ve bağlam bilgisi net bir şekilde sunulmamıştır. Olayların neden yaşandığına dair bir açıklama yapılmamış yalnızca olayın yaşandığı anlatılmıştır. Bunun yanı sıra haberde ikinci el kaynak kullanılmış; ilk paragrafta haberin ITAR-TASS ajansından alındığının altı çizilmiştir.

Mikro Yapı: Haber metni ve bireylerin eylemleri hem etken hem edilgen yapıyla aktarılmıştır. Haber metninde yer alan cümlelerde anıtları yıkanlar, “vandallar” olarak adlandırılmış ve ülke geneline yayılan bu olay için “epidemi” kelimesi kullanılmıştır. İncelenen haberde nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatım kurulmamıştır. Olayın yalnızca nasıl gerçekleştiği aktarılırken olayın neden yaşandığına dair ve geri plandaki ideolojik süreç hakkında okura açıklama yapılmamıştır. Yalnızca haberin ikinci paragrafında bu sürecin “Leninopad” olduğu bir cümleyle aktarılmıştır. Haberde görsel olarak Lenin’in sağlam olan bir anıtı kullanılmıştır.

Örnek 8

В Харькове манифестанты снесли самый большой на Украине памятник Ленину

Милиция сначала открыла уголовное дело, однако позже оно было закрыто по распоряжению губернатора.

Şekil 8. Rbc.ru haber sitesinde 28.09.2014 tarihli haber

Makro Yapı: Haberin başlığı, “Protestocular Harkov’da Ukrayna’nın en büyük Lenin anıtını yıktı” şeklindedir. 28.09.2014 tarihli haberde, Pazar akşamında halkın meydana toplanarak Lenin anıtına merdivenle tırmandığı ve anıtın ellerini, başını ve bacağına makineyle kestiği bildirilmiş; ardından protestocuların anıtın üzerine ip atarak anıtı yıkmaya çalıştıkları ve yarım saat içinde anıtı yere düşürmeyi başardıkları belirtilmiştir. Yıkımın ardından insanların boş kaidenin yanında fotoğraf çektirdikleri ve polislin bütün bu yaşananlara müdahale etmediği aktarılmıştır. Anıtın yıkılmasına polislin müdahale etmek “istemediği” dolaylı olarak ima edilmiş ve anıt yıkımının

Ukrayna Ceza Kanunu’nun 298. maddesine göre beş yıla kadar hapis cezasına sebep olduğunun altı çizilmiştir. Haberin devamında, Ukrayna İçişleri Bakanı Arsen Avakov’un anıtın zarar görmesi ve yıkılmasıyla ilgili ceza davasının durdurulması emrini verdiği iletilmiştir. Ardından, Harkov’da daha önce Ukrayna’nın birliğini desteklemek için bir geçit töreni düzenlendiği ve bu törene 8 binden fazla kişinin katıldığı belirtilmiş ardından “Ukrayna’ya Zafer” “Birleşik Ukrayna Kilisesi” gibi sloganlar atıldığı vurgulanmıştır. Haberin devamında, bölgede sağ partilerin ve radikal hareketlerin düzenlediği yürüyüşe izin verildiği ancak Ukrayna Komünist Partisi’nin düzenlemek istediği yürüyüşün yasaklandığı ve bu yürüyüşü yapmaya direnenlerin tutuklandığı söylenmiştir. Haberin sonunda, Harkov’da yıkılan Lenin anıtının yüksekliği ve yapım tarihi ile ilgili okura bilgiler verilmiştir²⁷.

Haberin başlığı, haberin ana temasını yansıtmış ancak başlıkta bilgi eksiltimine gidilmiştir. İncelenen başlıkta olayın nerede gerçekleştiği belirtilirken ne zaman gerçekleştiği vurgulanmamıştır. Aynı zamanda, başlıkta genelleme yapılmış ve anıtı yıkan grup, “protestocular” olarak genelleştirilmiştir. Haber spotunda polisin önce ceza davası açtığı ancak bu davanın vali emriyle kapatıldığı belirtilmiştir. Haber girişinde, olayla ilgili okuyucuya bilgiler aktarılmış; olayın yeri ve gerçekleştiği zaman belirtilmiş; ardından haber kaynağı ve anıtın yıkılış süreci anlatılmıştır. Bunun yanı sıra olayın neden yaşandığına dair bir bilgi sunulmamıştır. Olaya neden olanlar, “protestocular” olarak adlandırılmıştır. Anıtın yıkılış süreci ve yıkanların vali emriyle cezalandırılmaması, ana olay olarak sunulmuştur. Haberdeki ardalın ve bağlam bilgisine çok fazla yer verilmemiş; olayın neden yaşandığına dair arka plandaki görüş ve ideoloji, okura aktarılmamıştır. Bununla beraber, haberin ilk paragrafında kaynak olarak İnterfaks-Ukraina Haber Ajansı gösterilmiş ve aynı zamanda haberin sonunda yazarın ismine yer verilmiştir. Dolayısıyla birinci ve ikinci el kaynaklara başvurulmuştur.

Mikro Yapı: Haber başlığında etken yapı kullanılırken, haberin içeriğinde etken ve edilgen cümleler kullanılmıştır. Olayı gerçekleştirenlerin yaptıkları eylemler, etken bir yapıda okura sunulmuştur. Haberde, nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatım kurulmamıştır. Protestocuların meydana neden toplandıkları ve heykeli nasıl yıktıkları, cümle içinde açıklanmış ancak nedensel bir ilişkiye yer verilmemiştir. Yaşanan olayın ideolojik süreci ve Ukrayna’nın yeni bir ideoloji üretim süreci, okuyucuya anlatılmamıştır. Haberde kullanılan

---

²⁷ “V Harkove manifestantı snesli samiy bolşoy na Ukraine pamyatnik Leninu” (В Харькове манифестанты snесли самый большой на Украине памятник Ленину), rbc.ru, 28.09.2014. 04 Şubat 2022 tarihinde <https://www.rbc.ru/politics/28/09/2014/54286447cbb20fe5bcea8916> adresinden erişildi.

görselde, halkın halat bağlayarak anıtı düşürmeye çalıştığı bir fotoğraf yer almaktadır.

Sonuç

Rusya İmparatorluğu'nun tarihinin yeniden yorumlanmaya başlaması, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından başlamış ancak post-Sovyet dönemde, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlıklarını kazanan yeni devletlerin tarih yazımına gereken önem verilmemiştir. Bu doğrultuda, tarihin yeniden yazımına ulusal kimliğin yeniden ayrı bir şekilde tanımlanması ve her dilin ulusal bir dil haline gelmesi eşlik etmiştir. Bu süreç, Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından bu yana otuz yıl geçtiği halde hala tam olarak tamamlanmamış ve tamamlanması için hızla dekomünizasyon ve desovyetizasyon süreçleri uygulamaya sokulmuştur. Nisan 2014'ten beri fiilen savaş halinde olan Ukrayna'daki sorunlar, hala tam olarak çözülememekte ve tartışma yaratmaya devam etmektedir.

Rus ve Sovyet etkisinden keskin bir şekilde kopmayı hedefleyen Ukrayna, tarihten gelen öfkelerini Sovyet anıtlarından almış, özellikle ülke çapında Lenin anıtlarının yıkımı büyük bir etki yaratmıştır. Leninopad'ın ilk eylemleri, Ukrayna toplumunun önemli bir bölümünde hatta başkentte bile olumsuz bir tutuma neden olmuş ve bu tür faaliyetler, "vandalizm" olarak nitelendirilmiştir. Ancak zamanla Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik faaliyetleri ve Kırım'ın ilhakı sonucunda Ukraynalılar, Leninopad'ı destekler bir tavır sergilemişler ve Sovyet totaliter geçmişinden kurtuluşun bir çaresi olarak görmüşlerdir. Rusya ise günümüzde Putin ile beraber komünist ve sosyalist geleneği bırakmış olsa da Lenin anıtlarının yıkılmasıyla beraber kalbinde bir yara almış ve ortak bir tarihin silinmeye çalışılmasından derin bir üzüntü duymuştur.

Ukrayna'da "Lenin'den kurtulma", post-Sovyet dönemde ortak bir hareket olan anti-komünist devrimin bir tezahürü olarak başlamış ve daha sonra açıkça ifade edilen bir ideolojik karakter kazanmıştır. Leninopad coğrafyasının genişlemesi ve radikalleşmesinin ana içeriği, "Sovyet totaliter rejimi" ve kurucusu ile bütün bağların koparılmasını içeren ve ulus devlet olarak yeni bir ideoloji belirleyen Ukrayna ideolojisinin kilometre taşlarını yansıtmaktadır. Devrim yalnızca insanlar arasındaki çatışmaları sonlandırmamakta aynı zamanda unutulması istenen önceki rejimin sembollerine yapılan saldırıyı da içermektedir. Lenin'in Ukrayna'daki anıtlarının yıkılması, Ukrayna toplumundaki bölünmenin neden olduğu çatışma dizisinde sembolik bir zafer olarak ortaya çıkmaktadır.

Viktor Yanukoviç'in 2014 yılında görevinden alınmasıyla beraber Petro Poroşenko hükümeti, çoğunlukla Lenin anıtlarının yıkılmasını desteklemiş ve Leninopad'ın kendiliğinden gerçekleşen bir eylem olduğunu savunmuştur. 2014-2016 yıllarında Ukraynalı siyasilerin çoğunluğu, Sovyet anıtlarının yıkılmasını desteklemiştir. Bunun ana tezahürü ise Sovyet devlet adamlarının

anıtlarının yıkılmasını da içeren dekomünizasyon yasalarının kabul edilmesi olmuştur. İktidar koalisyonunu oluşturan meclis partilerinin tamamı bu yasaya oy vermiş ve Lenin anıtlarının yıkılması kitlesel bir hızda devam etmiş, doğudaki saldırganlıkların nedeni Sovyet anıtları olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla Lenin anıtlarının toplu yıkımı, yasadışı olarak gerçekleşse de politikacılar tarafından eleştirilmemiştir. Bu durum, Ukrayna’daki Sovyet anıtsal mirasının ana savunucuları olan siyasi güçlerin marjinalleşmesine de katkıda bulunmuştur. Kendiliğinden oluştuğu vurgulanan anıt yıkımlarının çoğu, siyasi partilerin ve belediye başkanlarının eylemleriyle katalize edilmiştir. Böylece yıkılan her Lenin heykeli, Ukrayna’nın yeni oluşturmaya çalıştığı ideolojiye, Sovyetlerden ve dolayısıyla Rusya’dan ayrı bir gelecek çizme girişimine katkıda bulunmuştur. Lenin anıtlarının yıkımı, Ukrayna basınında geniş yankı uyandırmıştır. Lenin bazen bir düşman, bazen bir Ukraynalı olarak gösterilmiş ve anıtlar kaidelerinden indirilerek yerlerde parçalanmıştır. Anıtların parçaları internette satışa sunulmuş ve bazıları da ortalık yerde bırakılmıştır. Haberlerde daha sert bir dil kullanılarak Lenin anıtlarının parçalanmış halleri haber görseli olarak kullanılmıştır. Rusya’da ise ortak değerlerin Ukrayna’da kaybolması, kitlesel bir tepki doğurmuş ve Ukrayna karşıtı görüşün şekillenmesine olanak sağlamıştır. Rusya medyasındaki haberlerde daha ılımlı bir dil kullanılmış ve anıtların yıkımından duyulan üzüntü dile getirilmiştir. Haberlerde genel olarak Lenin anıtlarının parçalanmış ve yıkılmış halleri değil, daha çok sağlam ve yıkılmadan önceki görüntüleri paylaşılmıştır. Ancak SSCB döneminde doğmuş ve yaşamış olan insanlar, Sovyet sembollerinin son izlerinin silinmesini doğru bulmamış; özlemlerini ve gençliklerini bu anıtların hatıratına bağlamıştır. Nitekim Ukrayna tarafında Sovyet ve Lenin anıtlarının yıkılması, Rusya’dan uzak bir geleceği inşa etmenin bir yolu olarak görülmüş; Rusya tarafında ise Lenin’in unutulmaya çalışılmasının devamlı olarak Sovyet geçmişini hatırlattığı kabul görmüştür.

Kaynakça

- Avakov, A. (2017). *Is Lenin With Us?*. Kiev: Folio.
- Devran, Y. (2010). *Haber-Söylem-İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- Fedinec, C. ve Csernicisko, I. (2017). (Re)conceptualization of Memory in Ukraine after the Revolution of Dignity. *Central European Papers*, 5(1), 46-71.
- Gaydar, A. Yu. ve Lyubarets, A.V. (Гайдай, А.Ю., Любарец, А.В.). (2016). “Leninopad”: İzbavlenie ot prošlogo kak sposob konstruirivaniya buduşego (na materialah Dnepropetrovska, Zaporojya i Harkova) (“Ленинопад”: Избавление от прошлого как способ конструирования будущего (на материалах Днепропетровска, Запорожья и Харькова), *Vestnik Permskogo Universiteta (Вестник Пермского Университета)*, 2(33), 28-41.

- Kobçenko, K. (Кобченко, К.). (2016). Dekomunizatsiya v Ukraini: Postkolonialniy Kontekst (Декомунізація в Україні: постколоніальний контекст). *Ukrainoznavçiy Almanah (Українознавчий альманах)*, 19, 66-70.
- Krinko, E.F. ve Hlinina, T. P. (Кринко, Е.Ф., Хлынина, Т.П.). (2015). Ukraina Bez Lenina: Stariе Pamyatniki i Novaya İdeologiya (Украина без Ленина: старые памятники и новая идеология). *Rossiyskie Regioni: Vzgl'yad v Buduşee (Российские регионы: взгляд в будущее)*, 1(2), 40-57.
- Liubarets, A.V. (2017). Vandalism as a tool for Ukrainian Politics of Memory of Soviet Monumental Heritage (2009-2015). *Ukrainskiy İstoriçniy Zbirnik (Український історичний збірник)*, 19, 324-337.
- Matskiy, T. (Мацьків, Т.). (2016). U Poşukah Natsionalnoy İdentiçnosti: Ukrainske Suspilstvo u 1990-h (У пошуках національної ідентичності: українське суспільство у 1990-х). *Ukrainoznavçiy Almanah (Українознавчий альманах)*, 19, 70-73.
- Özer, Ö. (2009). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Plochy, S. (2015). *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. New York: Basic Books.
- Pshenychnykh, A. (2019). Leninfall: The Spectacle of Forgetting. *European Journal of Cultural Studies*, 23(2), 1-22.
- Rozenas, A. ve Vlasenko, A. (2020). The Real Consequences of Symbolic Politics: Breaking the Soviet Past in Ukraine. *Journal of Politics*, 1-53.
- Ryabçuk, M. (Рябчук, М.). (2016). Dekomunizatsiya çі Dekolonizatsiya? Şo Pokazali Politiçni Diskusii z Privodu "Dekomunizatsiynih" Zakoniv? (Декомунізація чи деколонізація? Що показали політичні дискусії з приводу "декомунізаційних" законів?), *Naukovi Zapiski Institutu Politiçnih i Etnonatsionalnih Doslidjen im. İ. F. Kurasa NAN Ukraini (Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України)*, 2, 104-117.
- Saunders, A. (2010). The Ghosts of Lenin, Thälmann and Marx in the Post-Socialist Cityscape. *German Life and Letters*, 63(4), 441-457.
- Schiffrin, D., Tannen, D. ve Hamilton, H.E. (2015). *The Handbook of Discourse Analysis*. Logan: Jenson Books Inc.
- Schoaffner, C. ve Wenden, A.L. (1995). *Language and Peace*. London: Routledge.
- Shveda, Y. ve Park, J. H. (2015). Ukraine's Revolution of Dignity: The Dynamics of Euromaidan. *Journal of Eurasian Studies*, 7(1), 85-91.
- Yerköy, S. (2020). 1917 Bolşevik Devrimi ve 1923 Türk Devrimi'nin Ardından Lenin ve Atatürk Figürlerinin Propaganda Afişlerindeki Yeri. *Turkish Studies-Historical Analysis*, 15(2), 751-774.

Çevrimiçi Kaynakça

- Bolşinstvo kievlyan podderjivayut Evromeıdan, odnako osujdayut snos pamyatnika Leninu – opros (Большинство киевлян поддерживают Евромайдан, однако осуждают снос памятника Ленину – опрос), *Korrespondent (Корреспондент)*, 19.12.2013. 22 Ocak 2022 tarihinde <https://korrespondent.net/kyiv/3278799-bolshynstvo-kyevlian-podderzhivayut-evromaidan-odnako-osuzhdavit-snos-pamiatnyka-lenynu-opros>, adresinden erişildi.
- Çernovetskomu predlagayut povalyat pamyatniki Leninu (Черновецкому предлагают повалить памятники Ленину), *Ukrainskaya Pravda (Украинская Правда)*, 16.01.2008. 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2008/01/16/4431373/> adresinden erişildi.
- Euromaidan- Rough Cut, vimeo. 18 Ocak 2022 tarihinde <https://vimeo.com/89969382> adresinden erişildi.
- Ganna Gopko: Radyanski Pamyatniki- Priçina Agresii na Shodi (Ганна Гопко: Радянські пам’ятники - причина агресії на сході), *Podrobnosti (Подробности)*, 21.04.2015. 23 Ocak 2022 tarihinde <https://podrobnosti.ua/2029858-ganna-gopko-radjansk-pamjatniki-prichina-agres-na-shod.html> adresinden erişildi.
- “Gde ‘otdihayut’ pamyatniki sovetским vojdyam” (Где ‘отдыхают’ памятники советским вождям), *vgorode.ua*, 09.11.2021. 22 Ocak 2022 tarihinde <https://kiev.vgorode.ua/news/sobytyia/145177> adresinden erişildi.
- Jones, O.T. (2018). “‘Lenin-Fall’: Free Speech and the Politics of Memory in Ukraine”, *Free Speech Debate*. 19 Ocak 2022 tarihinde <https://freespeechdebate.com/discuss/lenin-fall-free-speech-and-the-politics-of-memory-in-ukraine/> adresinden erişildi.
- Kabmin Pidtrimav Postanovu Pro Pobudovu Pamyatnika Petlyuri (Кабмін підтримав постанову про побудову пам’ятника Петлюрі), *Ukrainska Pravda (Українська Правда)*, 26.10.2016. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/news/2016/10/26/7124852/> adresinden erişildi.
- Kriviy Rig ‘zачистili’ vid Lenina (Кривий Ріг «зачистили» від Леніна), *zaxid.net*, 12.11.2014. 27 Ocak 2022 tarihinde https://zaxid.net/kriviy_rig_zachistili_vid_lenina_n1329784 adresinden erişildi.
- Kudinov, D. (Кудинов, Д.). (2015). Pervye Paynatniki Leninu (Первые памятники Ленину), 19 Ocak 2022 tarihinde <https://leninism.su/posetiteli-sajta-olenine/4525-pervye-pamyatniki-leninu.html> adresinden erişildi.
- Leninopad: za Sutki na Ukraine Snesli 16 Pamyatnikov (Ленинопад: за сутки на Украине снесли 16 памятников), *Vesti.Ru (Весту.Ру)*, 22.02.2014. 3 Şubat 2022 tarihinde <https://www.vesti.ru/article/1856651> adresinden erişildi.
- Na Poltavşini obezgolovili še odin pamyatnik Leninu (На Полтавщині обезголовили ще один пам’ятник Леніну), *UNIAN (УНІАН)*, 08.02.2014. 28 Ocak 2022 tarihinde <https://www.unian.ua/politics/882079-na-poltavschini-obezgolovili-she-odin-pamyatnik-leninu.html> adresinden erişildi.

- Pamyatniki Leninu, Snesennie na Ukraine s Dekabrya 2013 Goda (Spisok, Fotografii) (Памятники Ленину, снесённые на Украине с декабря 2013 года (список, фотографии), *leninstatues.ru*, 22 Ocak 2022 tarihinde <http://leninstatues.ru/leninopad> adresinden erişildi.
- Pamyatnik Leninu v Zaporozhye Pereodeli v Natsionalnuyu Rubahu - Vyshivanku (Памятник Ленину в Запорожье переодели в национальную рубашку - вышиванку), *Ria Novosti (Pua Novostu)*, 04.10.2014. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://ria.ru/20141004/1026903721.html> adresinden erişildi.
- Povalennogo Lenina prodajut po 50 griven za kilo (Поваленного Ленина продают по 50 гривен за кило), *Vesti (Vecmu)*, 10.12.2013. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://vesti.ua/kyiv/29078-povalennogo-lenina-prodayut-po-50-griven-za-kilo> adresinden erişildi.
- Poroşenko: Povaleniya pamyatnika Leninu v Harkovi malo statisya rano či pizno (Порошенко: Повалення пам'ятника Леніну в Харкові мало статися рано чи пізно), *UNIAN (УНІАН)*, 12.10.2014. 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.unian.ua/politics/995009-poroshenko-povalennya-pamyatnika-leninu-v-harkovi-malo-statisya-rano-chi-pizno.html> adresinden erişildi.
- Pro Zasudjennya Komunističnogo ta Natsional-sotsialističnogo (Natsistskogo Totalitarnih Rejimiv v Ukraini ta Zaboranu Propagandi İhnoy Simvoliki) (Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки). 21 Ocak 2022 tarihinde <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-viii#Text> adresinden erişildi.
- SMİ: v Odesse razruşili pamyatnik Leninu (СМІ: в Одессе разрушили памятник Ленину), *Ria Novosti (Pua Novostu)*, 30.11.2014. 02 Şubat 2022 tarihinde <https://ria.ru/20141130/1035863835.html?in=t> adresinden erişildi.
- U Kievi hipsteri postavili Lenin ana kolina (У Києві хіпстери поставили Леніна на коліна), *zaxid.net*, 07.11.2014. 26 Ocak 2022 tarihinde https://zaxid.net/u_kiyevi_lenin_stav_na_kolina_n1329211 adresinden erişildi.
- U Poltavi vidkrili pamyatnik getmanu Mazeri (У Полтаві відкрили пам'ятник гетьману Мазепі), *Ukrainska Pravda (Українська Правда)*, 07.05.2016. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/news/2016/05/7/7107793/> adresinden erişildi.
- Ukaz Prezidenta Ukraini №432/2009 “Pro dodatkovi zahodi şodo vşanuvannya amyati jertv Golodomoru 1932-1933 rokiv” (Указ Президента України №432/2009 “Про додаткові заходи щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 - 1933 років в Україні). 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.president.gov.ua/documents/4322009-9064> adresinden erişildi.
- Ukraina rozbavlyaetsya monumentiv Lenina (Україна позбавляється монументів Леніна), *HTH*, 24.02.2014. 29 Ocak 2022 tarihinde <https://ntn.ua/uk/video/news/2014/02/24/13701> adresinden erişildi.

- V Harkove manifestantı snesli samıy bolşoy na Ukraine pamyatnik Leninu (В Харькове манифестанты снесли самый большой на Украине памятник Ленину), *rbc.ru*, 28.09.2014. 4 Şubat 2022 tarihinde <https://www.rbc.ru/politics/28/09/2014/54286447cbb20fe5bcea8916> adresinden erişildi.
- V internete prodayut çasti Harkovskogo Lenina (В Интернетe продают части Харьковского Ленина), *LIGA.net*, 09.12.2013. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://biz.liga.net/all/it/novosti/v-internete-prodayut-oskolki-pamyatnika-leninu> adresinden erişildi.
- V Odesse iz pamyatnika Leninu sdelali Darta Beydera (В Одессе из памятника Ленину сделали Дарта Бейдера), *BBC News - Русская Служба*, 23.10.2015. 20 Ocak 2022 tarihinde https://www.bbcussian.com/russian/multimedia/2015/10/151023_darth_vader_odessa adresinden erişildi.
- V Sudake razruşili pamyatnik Leninu (В Судакe разрушили памятник Ленину), *Ukrainskaya Pravda (Украинская Правда)*, 21.10.2016. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/10/21/7124361/> adresinden erişildi.
- Video: na Ukraine natsionalisti snesli oçerednoy pamyatnik Leninu (Видео: на Украине националисты снесли очередной памятник Ленину), *Ria Novosti (Риа Новостu)*, 06.12.2014. 30 Ocak 2022 tarihinde <https://ria.ru/20141206/1036971013.html> adresinden erişildi.
- Yuneşenko prizval uniçtojit ostavşiesya sovetskie pamyatniki (Ющенко призвал уничтожить оставшиеся советские памятники), *lenta.ru*, 17.05.2009. 21 Ocak 2022 tarihinde <https://lenta.ru/news/2009/05/17/destroy/> adresinden erişildi.

